

Vogelnieuws uit Vlaanderen: najaar 2008

Bird News Flanders, autumn 2008

Nouvelles ornithologiques de Flandre, automne 2008

DIRK SYMENS, STIJN BAETEN, BENNY COTTELE, WOUTER COURTENS, GERALD DRIESSENS, WOUTER FAVEYTS, SIMON FEYS, JOOST MERTENS, BERT PECCEU EN GEERT VAN DEN HEUVEL

Abstract / Résumé: www.natuurpunt.be/oriolus

Weersomstandigheden

Juli begon met twee echte zomerdagen en eindigde met een zomerweek die afsloot met een algemene tropendag. Daartussen was het echter weinig genieten waardoor de gemiddelde temperatuur, zonneshijnduur en neerslaghoeveelheid toch niet boven de normale waarden uitkwam. Het was zeer zonnig op 1, 4, 13 en 14.07 met daarna pas terug van 22 tot 31.07. Op 9 dagen was er echter weinig of geen zon te bespeuren.

Er waren slechts weinig dagen zonder neerslag. De grootste plaatselijke daghoeveelheden vielen op enkele zomers warme dagen met op 27.07 te Geel 49,8 l/m² en op 31.07 te Stabroek 28,4 l/m², te Vlamertinge 28,1 l/m² en te Beitem 26,2 l/m². Op 13 dagen viel minstens plaatselijk telkens meer dan 10 l/m² waaronder op 5 data plaatselijk zelfs 20 l/m² of meer.

Onweer, hagel, windhoos en wateroverlast kwamen deze maand allen in het nieuws. Op 1 en 2.07 steeg de temperatuur boven 25°C met op 2.07 zelfs tropische temperaturen in de Kempen alwaar ook op 2.07 26°C werd genoteerd.

Van 3 t/m 23.07 scoorden de maxima echter ondermaats, doch vanaf 24 tot 31.07 werd opnieuw meer dan 25°C genoteerd en 31.07 werd zelfs tropisch warm met > 30°C.

In Kruishoutem en Schaffen werd eveneens > 30°C gehaald op resp. 25 en 30.07. Niettemin bleef het aantal zomerdagen beperkt met o.a. 6 te Middelkerke, 9 te Zaventem en Ukkel en 11 te Kleine Brogel. De laagste minimumtemperaturen werden op 13 en 14.07 opgetekend: 7°C tot 9°C. De hoogste minima werden geregistreerd tijdens de laatste week: > 15°C. Op 30.07 bedroeg het nachtminimum te Ukkel zelfs 20,3°C.

De wind waaide gedurende 21 dagen uit westelijke richtingen en tijdens 8 à 9 dagen (van 22.07 tot 31.07) uit het oosten.

Augustus gaf o.w.v. het geringe aantal uren zonneshijnduur een flinke deuk aan de zomer 2008. De neerslagtotalen liepen van plaats tot plaats sterk uiteen. Het temperatuurgemiddelde was echter normaal dankzij de hoge nachttemperaturen en drie zeldzame zomerdagen.

Slechts op een 9-tal dagen was het zonnig tot zeer zonnig. Voor de rest was er veel bewolking en moesten we het stellen met halfzonnige dagen en zelfs minder.

Op 11 data viel er minstens ergens 10 l/m² regen, met op 3, 7 en 22.08 in zowat geheel Vlaanderen. Van de 11 data viel er op 5 dagen minstens plaatselijk 20 l/m². Op 3, 7 en 22.08 viel plaatselijk meer dan 30 l/m², met o.a. op 3.08 te Bevekom 46 l/m², op 7.08 te Kruishoutem 30 l/m² en op 22.08 te Middelkerke 43 l/m². Het hoogste maantotaal werd genoteerd te Middelkerke met 144 l/m².

Op 07.08 was er door hevige onweders wateroverlast: in de vroege ochtend in West-Vlaanderen en aan de kust en later ook plaatselijk in het binnenland.

06.08 was een echte zomerdag met 24,5°C aan zee en 27°C tot 29°C in het binnenland met als maxima 30,2°C te Gorseem en 30,1°C te Koersel.

Daarna was het wachten op zomerse dagen tot het weekend 30-31.08 met aan zee resp. 25,5°C en 24,2°C op 30 en 31.08 en in het binnenland 28°C à 29°C op 31.08 met als hoogste temperatuur 29,8°C te Kleine Brogel.

Daarbuiten waren er in de loop van de maand nog een 7-tal dagen met een zeer genietbare 23°C in het binnenland. De 17,9°C aan zee op 23.08 daarentegen was zeker geen vakantietemperatuur. In het binnenland was het die dag niet veel warmer want op 22, 23 en 24.08 werd de 20°C moeilijk tot niet bereikt.

Tijdens ongeveer de helft van de dagen werden minimumtemperaturen boven de 14°C genoteerd. Op 1.08 bedroeg deze zelfs 18°C à 19°C in de Kempen. Daartegenover daalde

de minimumtemperatuur onder de 10°C op 15.08 en 16.08. Door de gemiddelde hoge nachttemperaturen steeg de algemeen gemiddelde maandtemperatuur toch nog een paar tienden boven de normaalwaarde.

De windrichting was zuidwest tot west van 1 tot 14.08, noordwest op 15.08, oost op 16.08, zuidwest op 17.08, zuid op 18.08 en opnieuw zuidwest tot west van 19 tot 29.08, oost op 30.08 en zuidwest op 31.08. Tengevolge van deze overwegend westelijke winden was het dan ook meestal wisselvallig weer.

September was een zonnige maar te frisse maand met uiteenlopende neerslaghoeveelheden. Globaal genomen waren er een 11-tal zonnige en evenveel bewolkte dagen.

Van 1 tot 13.09 waren wolken en neerslag dominant aanwezig. Op sommige plaatsen viel tot 30 l/m² (dit op 5 en 11.09). De temperatuur lag meestal tussen 18 en 23°C met zomerse waarden op 9 en 11.09. Van 14 tot 29.09 was het meestal droog en de temperaturen waren frisser dan in de eerste decade, met maxima van 15 tot plaatselijk 19°C.

De laatste dag van de maand was eerder herfstachtig met veel regen (plaatselijk 30 l/m² en meer) met een temperatuur van hooguit 13 à 14°C.

De windrichting varieerde geregeld: van 1 tot 12.09 doch was overwegend zuidwest. Op 13.09 koos de wind voor zuidoost. Vanaf 14 tot 26.09 kwam hij overwegend uit het noordoosten. De laatste 3 dagen draaide hij terug naar het zuidwesten.

Oktober was een normale herfstmaand, alvast wat betreft de totale neerslag, zonneshijnduur en maandgemiddelde van de temperaturen. De maand telde een 8 à 9 zonnige dagen (van 6 uur en meer). Ook op de andere, wisselvallige dagen kon de zon nu en dan toch doorbreken om het maantotaal aan zonneshijnduur tot normaal te brengen.

Het regende elke dag tijdens de eerste week van de maand. Zonder de regen op 15 en 16.10 zou het van 8.10 tot 19.10 een droge periode geweest zijn. De rest van de maand werd opnieuw wisselvallig. Er viel tijdens de natte dagen plaatselijk 10 l/m², op 26.10 plaatselijk zelfs 20 l/m².

Van 7-8.10 tot 14.10 kenden we overdag de zachtste periode met maxima van 17°C à 18°C tot 22°C. Daarna werd 20.10 nog een positieve uitschieter met 16°C aan zee en tot 18°C à 19°C in het Vlaamse binnenland. De laatste twee dagen van de maand werd het opvallend koud met maxima rond de 4°C in gans het land. 29.10 werd de eerste bijna algemene vorst dag van het nieuwe winterseizoen.

De dagelijkse gemiddelde windrichting was zuidwest, rond 8.10 gemiddeld noordwest. Overigens kwam de wind gemiddeld uit zuidoost. Op 31.10 koos hij voor noordoost, in het binnenland waren er toen rukwinden van minstens 50 km/u.

November was een sombere herfstmaand met een normale gemiddelde temperatuur, ondanks het contrast tussen de eerste 3 weken (zacht tot zeer zacht) en de laatste week (te koud), en normale neerslaghoeveelheden.

Op bijna 20 dagen was er weinig of geen zon (minder dan 2 uur). Het regende regelmatig met op verschillende plaatsen soms tot 10 l/m², met uitschieters tot 20 l/m² (op 10, 21 en 23.11). Reeds van 22 tot 26.11 was er vroege sneeuw in de Ardennen, die er op 30.11 nog lag (tot 22 cm).

In de periode van 2 tot 16.11 stegen de temperaturen tot ver boven de normale dagwaarden. Zo was het in de Ardennen op dag 6 en 10 zelfs 13 à 14°C. Vanaf 21.11 gingen de temperaturen tot onder de normale dagwaarden met als resultaat twee echte winterdagen op de Ardense Hoogten, en dit op 22 en 23.11 met als maximale waarde -1.6°C en -2.3°C.

De minimumtemperaturen evolueerden op

dezelfde wijze. In Laag en Midden België was het wachten op vorst tot na 16.11. Aan zee noteerde men net 0°C op 23 en 25.11 en op 30.11 -0,5°C. In het binnenland werden 5 tot 7 vorstdagen opgetekend (in Limburg). In Elsenborn waren er vanaf de 14de 11 dagen met temperaturen onder 0°C (vb. -7,4°C op de 25ste).

Van 1 tot 8.11 zat de wind overwegend in de brede hoek noordoost tot zuid, daarna kwam hij hoofdzakelijk uit het zuidwesten. Op 21 en 22.11 bracht de noordwestenwind de nodige sneeuw. De laatste 8 dagen kenden we een veranderlijke windrichting. Op een 8-tal dagen kregen we regelmatig af te rekenen met rukwinden van 50 km/u en meer, met enkele uitschieters van ca. 80 km/u.

Opgesteld door Werkgroep Weerkunde, info: www.weerkunde.be (Gianni Vermote).

Waarnemingen

Het volgende overzicht bevat de meest interessante ornithologische waarnemingen in Vlaanderen van het najaar 2008.

Waarnemingen die aan homologatie onderworpen zijn dienen nog te worden onderzocht door het Belgisch Avifaunistisch Homologatiecomité; deze zijn met 'BAHC' aangeduid.

Dit periodiek overzicht is een Natuurpunt-project in samenwerking met de waarnemingsite www.waarnemingen.be en de trektelsite www.trektellen.nl en wordt tevens samengesteld op basis van ingezonden meldingen van individuele waarnemers en regio-coördinatoren en van gegevens uit regionale tijdschriften en websites.

Alle waarnemers die de moeite namen gegevens in te zenden worden hartelijk bedankt.

Eveneens een woordje van dank aan Walter Belis voor het schrijven van de 'résumé', aan Gianni Vermote voor het verwerken van de weergegevens en aan Marieke Berkvens voor het maken van de figuren.

DUIKERS en FUTEN

Tussen 7 sep en 22 nov werden in totaal 79 **Roodkeelduikers** *Gavia stellata* waargenomen, waarvan het merendeel (50 ex.) tussen 2 en 23 nov. Pieken waren er op 18 en 22 nov (resp. 12 en 10 ex.). De enige binnenlandwaarneming kwam van de trektelpost te Lier-Anderstad, waar op 9 nov 1 ex. langsvloog.

Tussen 21 sep en 23 nov werden aan de kust

eveneens 62 **ongedetermineerde duikers** *Gavia species* gezien.

Er werden in totaal 51 **Parelduikers** *Gavia arctica* geteld tussen 23 okt en 26 nov, met een piek van 20 ex. langs De Panne op 22 nov. Langs volgende telposten werd deze soort gezien, met telkens vermelding van het totaal aantal vogels: De Panne (25 ex.), Nieuwpoort (8 ex.) en Oostende (4 ex.). Op 2 en 26 nov werd ook telkens 1 ex. gezien te Harelbeke-De Gavers.

Telkens 1 langstreckende **Ijsduiker** *Gavia immer* (BAHC) vloog langs Oostende op 11, 21 en 22 nov en langs De Panne op 22 nov. Pleisterende vogels zaten van 11 t/m 25 nov te Oostende-Spuikom, op 11 nov te Blankenberge-Pier, op 20 nov te Hombeek-Eglegemvijver, vanaf 25 nov te Vilvoorde-Insteekdok, op 27 nov te Grimbergen en vanaf 27 nov te Zeebrugge-Achterhaven.

Grote aantallen **Futen** *Podiceps cristatus* pleisterden te Kluizen-Spaarbekken op 7 en 20 okt resp. 133 en 130 ex. en te Walem-Grote Vijver op 18 okt 118 ex.

Roodhalsfuten *Podiceps grisegena* waren aanwezig op 11 sep te Neerpelt-Het Hageven, van 21 t/m 24 sep te Mol-Put Rauw 1 ad., op 27 sep te Beveren-Groot Rietveld 2 juv., op 28 sep te Verrebroek-Verrebroekdok, op 1 nov te Lommel-Kristallijn 1 ad., van 5 t/m 16 nov te Harelbeke-De Gavers 1 juv., op 10 nov te Zeebrugge-Oostdam en op 15 nov te Vilvoorde-Insteekdok.

De eerste **Kuifduiker** *Podiceps auritus* van het najaar zat te Doel-Doeldok op 2 nov. Verder waren er waarnemingen op 8 nov te

Oostduinkerke, op 13 nov te Lissewege, op 16 nov te Oudenaarde-Donkvijver, van 17 t/m 19 nov te Kalmthout-Stappersven en op 23 nov te Brugge-Zeekanaal 2 ex. met mogelijk dezelfde vogels te Zeebrugge-Insteekdok op 27 nov, alwaar nog 1 ex. pleisterde op 29 nov.

ZEEVOGELS en AALSCHOLVERS

Van de in totaal 75 waargenomen **Noordse Stormvogels** *Fulmarus glacialis* werden de grootste aantallen op zee gezien: op 28 en 29 okt resp. 24 en 19 ex. vanaf het schip "De Zeeleeuw" en op 1 nov 11 ex. vanaf een vissersboot.

Op 20 nov vloog een **Kuhls Pijlstormvogel** *Calonectris diomedea* (BAHC) langs Oostende.

Een **grotere pijlstormvogel** *Puffinus/Calonectris species* werd gezien vanaf het schip "De Zeeleeuw" op 27 nov.

De eerste **Grauwe Pijlstormvogels** *Puffinus griseus* vlogen op 7 sep langs Oostende (6 ex.). De topdag was 1 okt met grote aantallen langs De Panne (meer dan 500 ex.) en Oostende (142 ex.).

De grootste aantallen **Noordse Pijlstormvogels** *Puffinus puffinus* werden begin oktober gezien langs De Panne en Oostende, met aldaar op 1 okt resp. 72 en 31 ex., op 2 okt resp. 18 en 23 ex., en op 3 okt resp. 16 en 20 ex. De laatste vogels werden op 21 nov waargenomen langs Zeebrugge-De Fonteintjes en op 22 langs Oostende, telkens 1 ex.

Vale Pijlstormvogels *Puffinus mauretani-*

cus (BAHC) werden gezien op 7 sep te Middelkerke en op 3 okt te Oostende.

Op 9 en 11 nov vloog ook telkens 1 **ongedetermineerde pijlstormvogel** *Puffinus species* langs De Panne.

Het eerste **Stormvogeltje** *Hydrobates pelagicus* (BAHC) voor het najaar vloog op 3 okt langs De Panne, met aldaar eveneens 1 ex. op 21 nov. Een zeer goede dag om deze soort te zien bleek 22 nov, met 2 ex. langs De Panne, 1 ex. langs Middelkerke en 3 ex. langs Oostende. Op 26 nov werd nog 1 ex. gezien vanaf het schip "De Zeeleeuw".

Er werden in totaal slechts 25 **Vale Stormvogeltjes** *Oceanodroma leucorhoa* geteld (dubbeltellingen mogelijk), met als beste dag 3 okt toen 10 ex. langs Oostende vlogen.

Een **ongedetermineerd stormvogeltje** *Oceanodroma/Hydrobates species* vloog op 22 nov langs Oostende.

Grote aantallen **Jan-van-Genten** *Morus bassanus* passeerden vanaf 1 okt, toen 1.411 en 137 ex. langs resp. De Panne en Blankenberge geteld werden. Andere topdagen voor deze soort waren 12 okt (120 ex. langs Koksijde), 1 nov (meer dan 300 ex. langs Oostende), en 21 nov (598 ex. langs De Panne). Vanaf het schip "De Zeeleeuw" werden grote aantallen gezien tussen 28 en 31 okt, toen resp. 246, 371, 203 en 336 ex. op zee geteld werden. Er waren ook 2 binnenlandwaarnemingen: op 13 okt vloog 1 juv. langs Arendonk-De Brakeleer en op 11 nov te Zandvliet-Groot Buitenschoor.

Op alle Vlaamse telposten werden in totaal 117.899 **Aalscholvers** *Phalacrocorax carbo* geteld. De grootste aantallen trokken over op 14 sep (18.073), 9 okt (11.427), 17 okt (10.470), 22 okt (5.371) en 27 okt (12.415) (dubbeltellingen mogelijk). De hoogste tellingen werden verricht te Geistingen-Houbenhof (2.000 op 25 aug), Zeebrugge-De Fonteintjes (1.320 op 14 sep), Kooigem-Geitenberg (2.084 op 14 sep), Kalmthout-Grenspark (1.469, 1.088, 1.060 en 2.305 op resp. 14 sep en 17, 22 en 27 okt), Relegem-Kruiskouter (1.585 op 9 okt), Bornem (1.268 op 17 okt), Brecht-Groot Schietveld (1.272 op 17 okt), Hoboken-Hobokense Polder (1.408 en 1.089 op resp. 17 en 27 okt), Lier-Anderstad (1.122 op 27 okt), Arendonk-De Brakeleer (1.061 op 27 okt), Sint-Lenaarts-De Hees (1.301 op 27 okt) en Mortsel-Zigeuner (1.066 op 27 okt).

Er werden in totaal 6 **Kuifaalscholvers** *Phalacrocorax aristotelis* waargenomen: op 23 aug, 2 okt en 1 nov trok telkens 1 ex. langs Oostende, van 15 t/m 20 sep pleisterde een 1stewinter ex. te Houthalen-Helchteren-Kelchterhoef, op 2 nov vloog 1 ex. langs Lommel-Kristallijn/Maatheide en op 29 nov pleisterde een 1stewinter ex. te Oostende-Spuikom.

Kuifaalscholver *Phalacrocorax aristotelis*. 1stewinter 20 sep 2008, Houthalen-Helchteren-Kelchterhoef (L) (Foto: Steven Vangompel)

REIGERS, OOIEVAARS en LEPELAARS

Buiten de broedgebieden werd een **Woudaapje** *Ixobrychus minutus* opgemerkt op 15 sep te Oudenaarde-Donkvijver.

Buiten de Oostkust werden **Kwakken** *Nycticorax nycticorax* overtrekkend gezien te Lier-Anderstad op 27 sep en 12 en 13 okt. Te Wintam-Noordelijk Eiland was 1 juv aanwezig van 2 t/m 9 sep, met aldaar maar liefst 2 ad. + 2 juv. op 10 okt en 1 ex. op 11 okt. Verder was er nog een waarneming van 1 juv. te Geel-Zammels Broek op 14 sep.

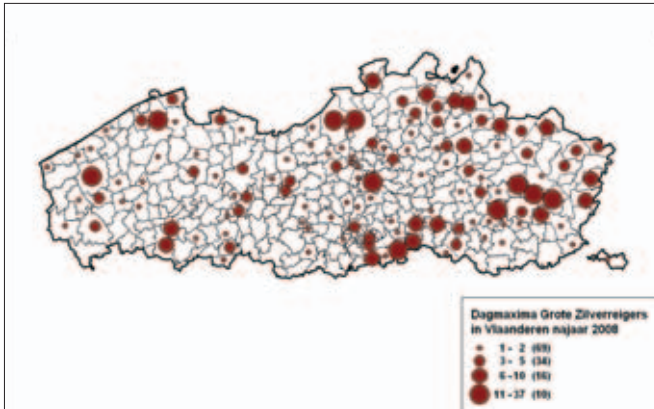
Op 4 aug was er een melding van een ad. **Ralreiger** *Ardeola ralloides* (BAHC) te Hamme-Oude Durme.

Twee **Koereigers** *Bubulcus ibis* pleisterden van 18 t/m 30 okt te Zeebrugge-Achterhaven met nog 1 ex. op 2 nov. Op 30 aug waren de eerste Koereigers aanwezig te Woumen/Merkem-IJzerbroeken waarna het ganse najaar tot 5 ex. aanwezig waren. Daarnaast werden nog individuen vastgesteld op 15 en 16 aug te Uitkerke-Uitkerkse Polder, op 24 aug te Idegem-Gemene Meers, op 31 aug te Mariakerke-Bourgoyen, van 3 sep t/m 29 nov te Berlare/Uitbergen en omgeving, op 30 sep te Stuivekenskerke-Viconiakleiputten en op 8 nov te Zandvoorde.

De grootste aantallen **Kleine Zilverreigers** *Egretta garzetta* werden traditioneel opgetekend aan de oostkust op de slaapplaatsen te Knokke-Het Zwin met max. 73 ex. op 13 sep, te Lissewege-Zeekanaal met max. 49 ex. op 18 sep en te Sijsele-Ryckvelde met max. 34 ex. op 15 nov. Het maximum te Uitkerke-Uitkerkse Polder betrof 15 ex. op 20 sep. Ook op de slaapplaatsen aan de

westkust was deze soort opvallend aanwezig met max. 29 ex. te Woumen-De Blankaart op 15 nov, max. 16 ex. te Nieuwpoort op 16 nov en max. 14 ex. te Stuivekenskerke op 24 nov. In het binnenland werden de hoogste aantallen weer waargenomen in het gebied van de Beneden Schelde met max. 12 ex. in de omgeving van Kieldrecht/Doel op 25 sep. Verder werd de soort genoteerd op volgende plaatsen in het binnenland (met vermelding van de dagmaxima indien > 1): Assenede, Boekhoute (7), Bornem (6), Diepenbeek, Diest, Drongen (2), Eeklo (3), Galmaarden, Gent, Geraardsbergen, Hoboken, Kalken, Kaprijke (2), Kruibeke (2), Kuringen (6), Lembeke, Lier (2), Lommel, Maldegem, Mariakerke (2), Mechelen, Merelbeke (2), Neerijse (3), Niel/Schelle (4), Puurs, Sint-Agatha-Rode (3), Sint-Martens-Latem, Steenokkerzeel (2), Watervliet, Wilssele en Zonhoven (6).

In 151 verschillende gemeentes werden **Grote Zilverreigers** *Casmerodius alba* waargenomen (kaart 1). De Vlaamse trekteleposten alleen al totaliseerden in de periode 17 aug-30 nov 470 ex., wat opnieuw een toename betekent t.o.v. vorig najaar. Het trekverloop vertoonde duidelijk 2 pieken: een korte piek van 11 t/m 21 sep met 114 ex. en een langere piek van 9 okt t/m 2 nov met maar liefst 266 ex. Toptrekdagen waren 14 sep en 2 nov met resp. 43 en 36 ex. Dagmaxima werden opgetekend op 14 sep te Kalmthout-Grenspark 10 ex. en op 12 okt te Mechelen-Mechels Broek 10 ex. Grote pleisterende groepen waren er opnieuw in het Midden Limburgse vijvergebied met 27 ex. te Heusden-Zolder/Laambeekvallei, doch ook opvallend in de Dijlevallei met max. 37 ex. op 29 sep te Sint-Agatha-Rode-

Kaart 1. Dagmaxima Grote Zilverreiger *Casmerodius albus* najaar 2008.Ooievaars *Ciconia ciconia*. groep van 266 ex. 16 aug 2008, Lint (A)
(Foto: Kris De Rouck)

Grootbroek en max. 31 ex. op 11 okt te Neerijse-Doode Beemde. Op 24 nov waren op de slaapplaats te Stuivekenskerke-Viconiakleiputten max. 11 ex. aanwezig. Een grote pleisterende groep van 10 ex. was aanwezig te Muizen-Mechels Broek op 12 okt. Tussen 13 jul en 30 nov werden in totaal 2.263 overtrekkende **Blauwe Reigers** *Ardea cinerea* genoteerd op de Vlaamse telposten. Op 31 aug trokken 180 ex. over maar de echte trekpiek volgde pas op 11, 13 en 14 sep met resp. 323, 254 en 203 ex.! Dagmaxima werden opgetekend te Zeebrugge-De Fonteintjes met 220 ex. op 11 sep en te Brugge-Graaf Visart met 47 ex. op 13 sep.

Er waren 9 juliwaarnemingen van **Purperreigers** *Ardea purpurea* met de eerste vogels op 22 jul te Lier-Anderstad 1 juv., te Laarne-Kalkense Meersen en te Willebroek 1 ad. In totaal werden 93 ex. (dubbeltellingen niet uitgesloten) waargenomen (kaart 2) waarvan 43 ex. in augustus en 40 ex. in september (figuur 1). De grootste pleisterende groep werd waargenomen te Rumst met 3 ex. op 13 aug. In oktober werden nog 7 ex. gezien en dit op 9 okt te Izegem/Kachtem en te Essen-De Nol, op 12 okt te Dilsen-Stokkem-Schotsheide, op 18 okt te Lier-Anderstad en te Knokke-strand, op 19 okt te

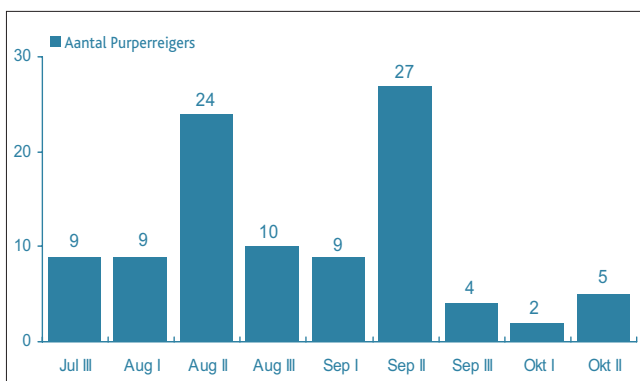
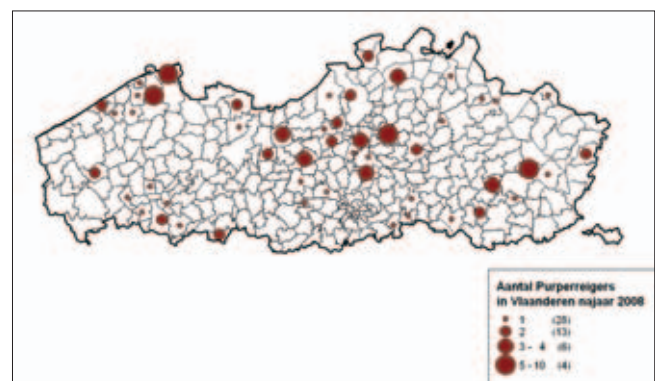
Evergem/Sleidinge en op 20 okt te Zeebrugge/Dudzele.

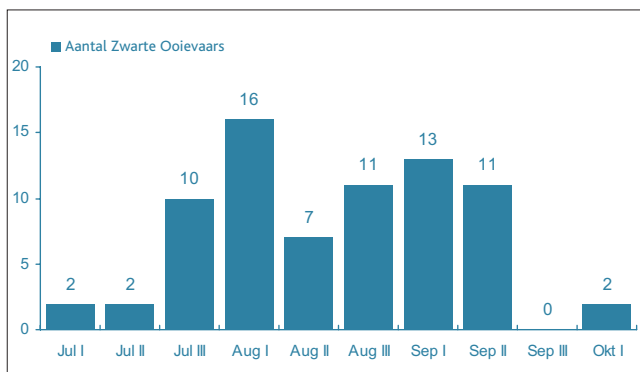
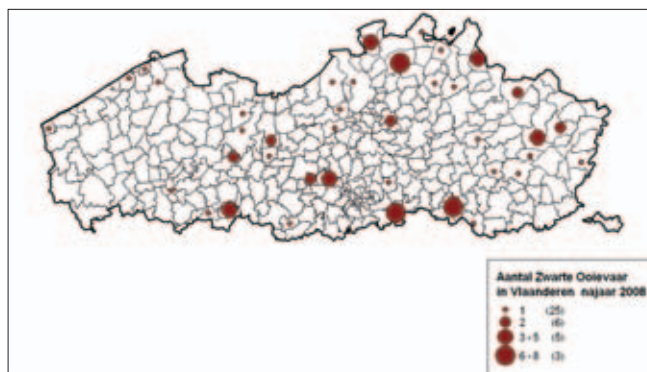
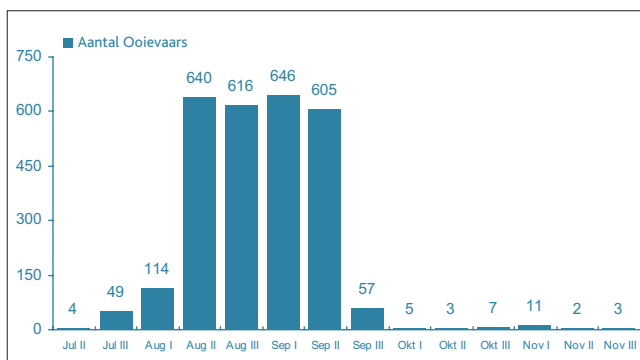
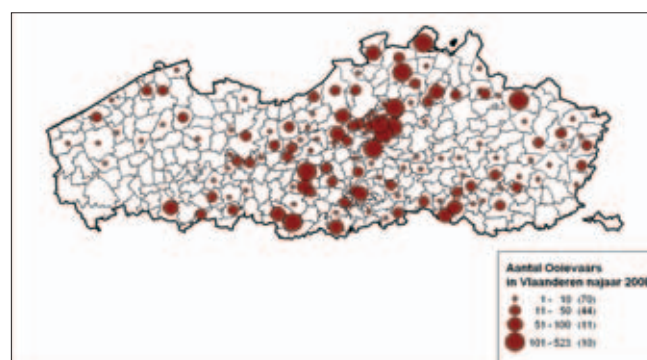
Naast enkele zomerwaarnemingen voor 20 juli werden vanaf de 3de decade van juli in totaal 70 **Zwarte Ooievaars** *Ciconia nigra* waargenomen (kaart 3) tussen 24 jul en 19 sep (figuur 2) waaronder een 1ste ex. te Tessenderlo-Averbodeheide op 24 jul. De grootste groep betrof 6 ex. te Brecht-Groot Schietveld op 25 en 26 jul. In oktober werden nog overvliegende exemplaren gezien te Tienen op 6 okt en te Attenhoven op 10 okt. Dat zowat de ganse Nederlandse Ooievaarspopulatie over Vlaanderen passeert, bleek ook weer dit najaar met meldingen van in totaal 2.743 **Ooievaars** *Ciconia ciconia* tussen 19 juli en 31 okt (figuur 3) waaronder ongetwijfeld heel wat dubbelwaarnemingen. De hoogste najaarstotalen werden genoteerd te Lier (523), Lint (274), Galmaarden (250), Brecht (240) en Ranst (226) (kaart 4). Er werden een 70-tal groepen van > 10 ex. opgemerkt waaronder dagmaxima van > 50 ex. op 16 aug te Galmaarden-Waterschaapvallei 250 ex., te Broechem-centrum 200 ex., te Aalst 100 ex. en te Lint en Lier-Anderstad 266 ex. wat de grootste groep betreft tot dan toe waargenomen in Vlaanderen, op 23 aug te Lommel-Maatheide 53 ex., op 29 aug te

Hoogstraten ca. 80 ex. met dezelfde groep op 30 aug over Brecht-Groot Schietveld 85 ex., op 10 sep te Lier-Anderstad 216 ex., te Duffel 92 ex. en te Brecht-Groot Schietveld 127 ex. en op 11 sep te Schaarbeek 72 ex. Op 9 aug werden de eerste trekkende **Lepelaars** *Platalea leucorodia* opgemerkt: 5 ex. over Zeebrugge-De Fonteintjes. De voornaamste doortrekpiek vond plaats tussen 9 en 14 sep met als meest opmerkelijke dagaantallen resp. 603 en 301 ex. over Zeebrugge-De Fonteintjes op 9 en 14 sep. De grootste pleisterende groepen waren traditioneel aanwezig aan de Beneden Schelde met max. 28 ex. op 15 sep te Verrebroek-Verrebroekse Plassen. Binnenlandwaarnemingen waren er (met vermelding van het dagmaximum indien > 1 ex.) te Bornem, Dilsen-Stokkem (3), Hoboken (18), Huldenberg (2), Kinrooi, Schelle en Willebroek.

ZWANEN, GANZEN en EENDEN

Traditioneel waren **Knobbelzwanen** *Cygnus olor* goed vertegenwoordigd te Antwerpen L.O.-Blokkersdijk met max. 147 ex. op 3 nov. De eerste **Kleine Zwanen** *Cygnus columbianus bewickii* kwamen in vergelijking met 2008 een 3-tal weken later toe met op 31

Figuur 1. Purperreiger *Ardea purpurea* najaar 2008.Kaart 2. Purperreiger *Ardea purpurea* najaar 2008.

Figuur 2. Zwarte Ooievaar *Ciconia nigra* najaar 2008.Kaart 3. Zwarte Ooievaar *Ciconia nigra* najaar 2008.Figuur 3. Ooievaar *Ciconia ciconia* najaar 2008.Kaart 4. Ooievaar *Ciconia ciconia* najaar 2008.

okt 3 ad. te Mechelen/Heffen-Den Battelaar. Vervolgens werden tot midden november waarnemingen verricht van 8 tot 22 nov te Antwerpen L.O.-Blokkeerdijk met max. 10 ex. en 8 ad. op resp. 11 en 15 nov, op 10 nov te Wuustwezel 2 ad. naar ZW en op 11 nov te Boekhoute 7 ex. overvliegend met aldaar 35 ad. overtrekkend op 15 nov, op 12 nov te Kieldrecht-Putten West 2 ex. en te Verrebroek-Verrebroekse Plassen 2 ex., op 13 nov te Beerse 2 ex. naar ZW, op 14 nov te Sint-Agatha-Rode 3 ad. met aldaar 5 ad. vanaf 29 nov en op 15 nov te Antwerpen/Oorderen-Rangeerstation 1 ad. Vervolgens werden buiten de traditionele overwinteringsgebieden nog waarnemingen verricht op 16 nov te Zandvliet 10 ex. overtrekkend en te Brecht-Groot Schietveld 12 ex. overtrekkend, op 22 nov te Willebroek 4 ex. overtrekkend, op 25 nov te Wintam-Noordelijk Eiland 2 ex. en op 30 nov te Puurs/Ruisbroek 2 ex. Te Brecht-Brechtse Heide kwamen de eerste ex. (7 ad.) toe op 25 nov. In Limburg verschenen de eerste ex. op 16 nov te Bree 10 ex. en op 20 nov te Elen-Bichterweerd 4 ad. De hoogste aantallen in november kwamen van de Oostvlaamse polders met op 20 nov 110 ex. te Watervliet en op 27 nov 163 ex. te Sint-Margriete. In West-Vlaanderen werden de eerste ex. pas gezien op 23 nov: 5 ex. overtrekkend te Zeebrugge-De Fonteintjes. In oktober werden reeds **Wilde Zwanen**

Cygnus cygnus gezien op 7 okt te Dilsen-Stokkem 2 ex., op 9 okt te Genk 2 ad. en op 30/31 okt te Roeselare 1 ad., aldaar ook aanwezig op 23 nov. Vervolgens waren er nog waarnemingen op 8 nov te Watervliet/Boekhoute 3 ad. overvliegend, op 16 nov te Brecht-Groot Schietveld/Wuustwezel 1 ex. naar N en te Neerpelt-Het Hageven 8 ex. naar N, op 20 nov te Wintam-Noordelijk Eiland 1 ex. overvliegend, vanaf 25 nov te Brecht/Westmalle-Brechtse Heide 3 ad., op 29 nov te Verrebroek-Verrebroekse Plassen 1 ad. en vanaf 29 nov te Bree 2 ex.

De eerste **Toendrarrietganzen** *Anser fabalis rossicus* vlogen op 9 okt over Zeebrugge-Achterhaven 1 ex. en op 17 okt over Kalmthout-Grenspark 8 ex. en over Arendonk-De Brakeleer 23 ex. Het hoogste aantal trekkende vogels in november betrof 249 ex. over Lommel-Kristallijn/Maatheide op 8 nov.

Reeds op 28 sep vlogen 6 **Kleine Rietganzen** *Anser brachyrhynchus* naar O te Brecht-Groot Schietveld. De overzomerende vogel te Zeebrugge kreeg op 4 okt het gezelschap van een 2de ex. Elders aan de kust verschenen de eerste ex. te Uitkerke-Uitkerkse Polder op 14 okt 15 ex. met de eerste grotere aantallen op 29 okt over Zeebrugge-De Fonteintjes 211 ex. en in Uitkerke-Uitkerkse Polder op 31 okt 416 ex. In het binnenland werd de soort ook nog

waargenomen te Idegem op 2 nov 7 ex. naar Z, te Bellem op 8 nov 15 ex. naar Z, te Boekhoute op 6 en 22 nov resp. 1 ex. naar ZW en 7 ex. pleisterend, te Doel-Doelpolder op 7/8 nov 1 juv., te Bornem op 20 nov 3 ex. overvliegend, te Diest op 7 en 14 nov resp. 30 ex. overtrekkend en 7 ex. pleisterend, te Lommel-Kristallijn op 16 en 18 okt resp. 5 en 2 ex. overtrekkend en te Neerpelt-Het Hageven op 19 okt 1 ex. naar Z.

Vroege pleisterende **Kolganzen** *Anser albifrons* werden gezien op 13 en 18 sep te Dilsen-Stokkem-Bichterweerd en op 17 sep te Gent-Bourgoyen. De eerste trekkers vlogen op 14 sep over Lommel-Kristallijn 13 ex., op 18 sep over Elen-Bichterweerd, op 25 sep over Boekhoute 3 ex., op 26 sep over Heist 2 ex., op 28 sep over Zeebrugge-De Fonteintjes 2 ex., over Kalmthout-Grenspark, over Brecht-Groot Schietveld en over Lier-Anderstad. Aan de kust verschenen de eerste pleisteraars in Uitkerke-Uitkerkse Polder op 9 okt 22 ex.

Dwergganzen *Anser erythropus* (BAHC) van onbekende origine pleisterden op 9 sep te Deinze 2 ex., van 18 okt t/m 18 nov te Liedekerke en op 1 nov samen met 2 Kolganzen te Lier-Anderstad. Mogelijk deze laatste vogel vloog op 2 nov over Brecht-Groot Schietveld aangezien deze eveneens in het gezelschap vertoefde van 2 Kolganzen. Opmerkelijk waren 4 ex. die overvlogen te Houthulst op 15 nov.

In totaal werden op de Vlaamse trektelposten 14.930 **Grauwe Ganzen** *Anser anser* geteld (w.o. mogelijke dubbeltellingen), wat slechts 1/3 is van het najaarstotaal van 2008. De hoogste dagmaxima werden genoteerd op 16 nov met resp. 1.820 en ca. 1.000 ex. over Eksaarde en Weteren en op 17 nov 1.185 ex. over Kalmthout-Grenspark. Traditioneel pleisterden de hoogste aantallen aan de Oostkust, in de Oostvlaamse polders en aan de Beneden Schelde met volgende novembermaxima: 4.440 ex. te Dudzele-Achterhaven op 16 nov, 1.059 ex. te Doel/Prosperpolder op 29 okt en 800 ex. te Sint-Jan-in-Eremo op 30 nov.

De eerste **Rotganzen** *Branta bernicla* vlogen op 12 sep langs Zeebrugge-De Fonteintjes 6 ex. De dagmaxima betroffen 1.021 ex. langs Zeebrugge-De Fonteintjes op 17 okt en ca. 1.000 ex. langs Oostende op 16 nov. Opmerkelijk was een pleisterende groep van 34 ex. te Zandvliet-Groot Buitenschoor op 11 nov met elders in het binnenland waarnemingen te Leffinge op 9 nov, te Doel-Doelpolder op 21/22 nov 2 ex. waarvan nog 1 ad. tot 30 nov, te Mechelen-Mechels Broek op 18 okt 1 ex. naar N, te Herk-de-Stad-Schulensbroek op 19 okt en te Lommel-Maatheide op 22 nov 2 ex. naar W. In augustus werden **Smienten** *Anas penelope* waargenomen op 10, 15 en 16 aug te Antwerpen/Oorderen-De Kuifeend 1 ♂, met aldaar 2 ♂ op 17 aug, van 10 t/m 31 aug te Sint-Agatha-Rode max. 3 ex., op 11 aug te Genk-De Maten 2 ex., van 15 t/m 19 aug te Neerijse-Doode Beemde max. 3 ex., van 21 t/m 31 aug te Wintam-Noordelijk Eiland max. 3 ex., op 26 aug te Stuivekenskerke-Viconiaputten 20 ex., op 27 aug te Doel-Doelpolder en te Retie 2 ex., op 30 aug te Harelbeke-De Gavers 10 ex. en op 31 aug te Brecht-Groot Schietveld.

Hoge aantallen **Wintertalingen** *Anas crecca* werden genoteerd te Dudzele-Achterhaven met 1.521 ex. op 16 nov en te Rumst/Terhagen op de Rupel met resp. 1.481 ex. en 1.302 ex. op 18 okt en 15 nov.

Pijlstaarten *Anas acuta* werden in augustus gezien te Harelbeke-De Gavers op 31 aug 3 ex., te Zingem-Weiput op 20 aug, te Kieldrecht-Drijdyck op 4 aug 2 ex., te Brecht-Groot Schietveld op 16 aug, te Lier-Anderstad op 1, 2, 5, 6 en 9 aug resp. 1, 2, 1 en 2 ex. overvliegend en 1 ex. pleisterend, te Wintam-Noordelijk Eiland 1 overzomerend ♂ met 2 ex. op 2/3 aug en resp. 7 en 14 ex. overvliegend op 30 en 31 aug en te Neerijse-Doode Beemde op 31 aug 6 ex.

Najaarsconcentraties van minstens 10 **Zomertalingen** *Anas querquedula* werden genoteerd te Diksmuide-De Blankaart op 9 aug 13 ex., te Moen op 16 aug 10 ex., te

Opmerkelijke groep Eiders in het binnenland

Op 14 sep verscheen 's morgens een groep van maar liefst 65 Eiders *Somateria mollissima* (allen in ♀-kleed) laag boven de noordelijke horizon van trektelpost Maatheide te Lommel. Temeer omdat ze, gevolgd door een forse groep Aalscholvers, nog koers zochten is het aannemelijk dat ze net waren opgestegen van één van de plassen in de omgeving.

Uiteindelijk trok de groep in zuidelijke richting verder, waarna deze even later werd opgemerkt boven de Wijvenheide te Zonhoven.

Op 24 sep pleisterde tevens een groep van 8 ex. te Evergem/Sleidinge met in september ook nog binnenlandwaarnemingen op 22 sep te Kinrooi-Houbenhof 1 juv. en op 27 sep te As.

Het is zeer uitzonderlijk dat groepen Eiders in het Vlaamse binnenland worden gezien, zoals blijkt uit het volgende overzicht van groeps waarnemingen:

1952:	22 nov Lommel 6 ex.
1982:	3 en 4 dec Lier resp. 9 ex. pleisterend en 11 ex. pleisterend + 40 ex. overtrekkend
1986:	nov Brecht-Groot Schietveld 4 ex. naar Z
1988:	12 en 13 dec Ekeren-Ekerse Putten resp. 20 en 13 ex. 23 dec Hofstade 5 ex.
1996:	15 nov Antwerpen L.O.-Blokkeerdijk 65 ex. naar ZO
1997:	28 dec Boechout 8 ex. overvliegend
1999:	14 t/m 16 sep Broechem 8 ex. 3 okt Mechelen-Mechels Broek 16 ex.

Eiders *Somateria mollissima*. 14 sep 2008, Lommel-Maatheide (L) (Foto: Lex Peeters)

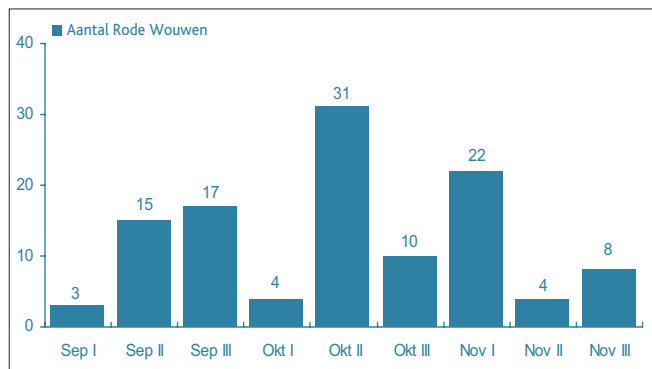
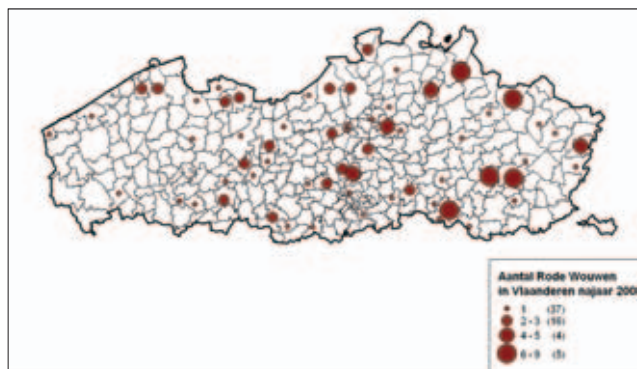
Doel-Doelpolder op 27 aug 12 ex., te Kieldrecht-Putten West op 31 jul en 9 aug resp. 11 en 12 ex., te Wintam-Noordelijk Eiland op 31 jul, 8, 24 en 30 aug en 6 sep resp. 14, 10, 10, 12 en 10 ex., te Tienen op 23 en 25 jul en 14 aug resp. 10, 12 en 15 ex., te Sint-Agatha-Rode-Groot Broek van 3 t/m 18 aug steeds > 10 ex. met max. 25 ex. van 7 t/m 9 aug en nog 20 ex. op 24 sep. Van 8 okt tot 19 nov verbleef nog 1 ♂ te Sint-Martens-Latem.

Traditiegetrouw waren hoge aantallen **Slobeenden** *Anas clypeata* aanwezig te Antwerpen L.O.-Blokkeerdijk met max. resp. 1.150 en ca. 1.000 ex. op 21 en 27 okt.

Solitaire **Krooneenden** *Netta rufina* werden op 15 locaties gemeld: Antwerpen L.O., Beernem, Beerse, Berendrecht, Berlare, Bornem, Dilsen-Stokkem, Ekeren, Geel, Kieldrecht, Kinrooi, Maaseik/Aldeneik, Mechelen/Walem, Melsele en Oostende.

Witoogenden *Aythya nyroca* waren aanwezig te Zeebrugge-Hoge Noen op 20 sep 1 ♂, te Harelbeke-De Gavers het ganse najaar met max. 2 ♂ + 1 ♀ in november, te Evergem op 29 sep 1 ♂, te Kalken-Kalkense Meersen op 14 nov 1 ad. ♂, te Waasmunster-Hamputten van 22 t/m 29 nov 1 ad. ♂, te Hoboken-Hobokense Polder op 26 okt, te Kalmthout-Stappersven op 9 okt 1 ♀, te Brecht-Hoofswaer van 13 t/m 20 nov 1 ♂, te Duffel op 7 sep en van 9 t/m 12 nov telkens 1 ♀, te Rumst op 27 sep 1 ex. en op 12 nov 1 ♀, te Walem-Grote Vijver op 11 nov 1 ♀ en te Wintam-Noordelijk Eiland op 20 nov 2 ♀♀.

Op 17 sep was reeds een ♀ **Topper** *Aythya marila* aanwezig te Doel-Doelpolder met later ook binnenlandwaarnemingen op 1 nov te Waasmunster-Hamputten 1 ♀, op 9 nov te Neerpelt-Het Hageven 2 ex. en vanaf 15 nov te Harelbeke-De Gavers 1 ♂.

Figuur 4. Rode Wouw *Milvus milvus* najaar 2008Kaart 5. Rode Wouw *Milvus milvus* najaar 2008.

Ijseenden *Clangula hyemalis* vlogen langs Oostende op 5 nov en langs De Panne op 18 nov 2 ex. alwaar mogelijk dezelfde 2 ex. pleisterden op 21/22 nov.

De enige **Zwarte Zee-eenden** *Melanitta nigra* in het binnenland betroffen 3 ad. ♂♂ te Lommel op 1 nov.

In november werden langs de kust de volgende dagmaxima genoteerd van **Grote Zee-eenden** *Melanitta fusca*: Zeebrugge-Oostdam (1), Zeebrugge-De Fonteintjes (3), Blankenberge (1), Oostende (4), Koksijde (7), St. Idesbald (1), Nieuwpoort (9), Oostduinkerke (4) en De Panne (11). In het binnenland waren er waarnemingen op 22 nov te Harelbeke-De Gavers en te Mol/Rauw 1 ad. ♂.

In september waren 2 **Brilduikers** *Bucephala clangula* aanwezig op 25 sep te Kalmthout-Stappersven en op 4 okt pleisterde reeds 1 ♀ te Tienen.

De eerste **Nonnetjes** *Mergus albellus* verschenen op 29 sep te Lier-Anderstad 1 ex. naar ZW, op 4 okt te Bocholt 1 ♀, van 7 t/m 17 okt te Berendrecht 1 ♀, op 12 okt te Antwerpen/Oorderen-De Kuifeend 1 2dejaars ♂ en van 19 okt t/m 19 nov te Antwerpen L.O.-Blokkeerdijk 1 ♀ met aldaar 2 ♀♀ op 20 okt.

De eerste **Middelste Zaagbekken** *Mergus serrator* verschenen op 13 en 16 sep langs Oostende resp. 1 en 3 ex., op 22 sep langs Zeebrugge-De Fonteintjes 2 ex. en op 27 en 28 sep te Heist resp. 2 en 1 ex. In het binnenland waren er waarnemingen op 8 nov te Doel-Doelpolder 2 ♀♀ en op 29 nov te Lier-Anderstad 2 ex. naar ZW.

ROOFVOGELS

Hoge dagtotaal **Wespendieven** *Pernis apivorus* (> 10 ex.) werden genoteerd op 14, 15 en 23 aug te Lier-Anderstad resp. 15, 14 en 20 ex., op 9, 22 en 23 aug en 9 sep te Lommel-Kristallijn resp. 15, 14, 34 en 18 ex., op 15 aug te Retie 11 ex., op 23 aug te Lommel-Heuvelse Heide 12 ex., op 23 en 31 aug te Genk-De Maten resp. 16 en 13 ex., op

7 sep te Maasmechelen 26 ex. en op 10 sep te Berlaar 14 ex. Op 13-14 sep werd een opmerkelijke doortrek van Wespendieven vastgesteld, die erg uitzonderlijk was naar Vlaamse normen voor wat betreft de data, de aantallen en het deel van Vlaanderen waar de sterkste trek werd genoteerd. Op 13 sep werden dagtotaal van > 10 ex. geteld te Temse 39 ex., te Boekhoute 12 ex., te Kasterlee 25 ex., te Kruikebe-Kruikebeke Polder 36 ex., te Wintam-Noordelijk Eiland 83 ex., te Lier-Anderstad 87 ex., te Lommel-Kristallijn 17 ex., te Kieldrecht 71 ex., te Schulen 15 ex., te Mechelen-Mechels Broek 22 ex., te Groot-Bijgaarden 26 ex. en te Boechout 26 ex. Op 14 sep werden dagtotaal van > 10 ex. geteld te Zandbergen 44 ex., te Boekhoute 13 ex., te Kruikebe 25 ex., te Lier-Anderstad 27 ex., te Mechelen-Mechels Broek 19 ex., te Bornem 15 ex., te Relegem-Kruiskouter 50 ex., te Munte 98 ex., te Maarkedal 65 ex., te Harelbeke-De Gavers 41 ex. en te Marke 37 ex. Het weekend van 13-14 sep leverde ook voor andere roofvogelsoorten ongeziene aantallen doortrekkers op (zie verdere kadertekst). De najaarstrektellingen leverden in totaal 1.511 ex. op voor gans Vlaanderen, een zeer hoog najaarstotaal. De laatste exemplaren van 2008 werden genoteerd op 17 okt te Kalken en op 18 okt te Kooigem.

Er waren opnieuw vrij veel najaarswaarnemingen van **Zwarte Wouwen** *Milvus migrans*: op 17 aug te Bornem, op 19 aug te Geistingen, op 19 en 20 aug te Kieldrecht 1 ad., op 26 aug te Huldenberg 1 ad., op 30 aug te De Panne, op 31 aug te Kalmthout, op 1 sep te Tienen, op 2 sep te Herstappe, op 4 sep te Herenthout, op 6 sep te Koksijde, op 8 sep te Dudzele, op 9 sep te Maasmechelen, op 10 en 11 sep te Evergem, op 11 sep te Hasselt, op 14 sep te Neerpelt 1 ad., op 29 sep te Puurs, op 7 okt te Kruikebe en op 9 okt te Ramskapelle. Met deze 18 waarnemingen (het hoogste geregistreerde najaarstotaal sinds 1986!) zet de positieve trend van het aantal najaarswaarnemingen die zich sinds een aantal jaren

lijkt te af te tekenen verder door.

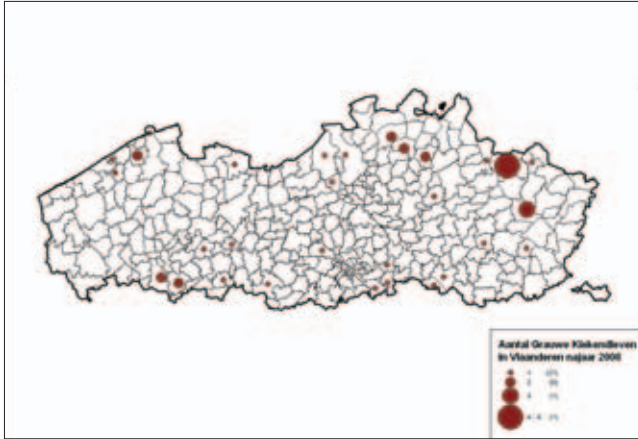
Er werden in totaal 114 **Rode Wouwen** *Milvus milvus* gemeld in het najaar van 2008 (w.o. mogelijke dubbelstellingen) (kaart 5). Hierbij waren 2 doortrekkieken merkbaar: in de tweede decade van oktober en in de eerste decade van november (figuur 4). Het hoogste dagtotaal werd genoteerd op 15 okt te Tienen 3 ex.

Er was een vreemde melding van een **Vale Gier** *Gyps fulvus* (BAHC) op 29 sep te Scherpenheuvel. De vogel zou een hond benaderd hebben in een tuin... Een wilde herkomst lijkt op basis hiervan uitgesloten. Een ontsnapte andere grote roofvogelsoort is vermoedelijk evenmin uit te sluiten.

Zeearenden *Haliaeetus albicilla* (BAHC) werden waargenomen op 29 okt te Mortsel, op 2 nov vermoedelijk hetzelfde exemplaar (maar een andere vogel dan op 29 okt) achtereenvolgens over Lier, Mortsel en Berchem, op 8 nov te Vorselaar 1 juv. en op 9 nov te Knokke-Het Zwin.

Een adulte **Slangenarend** *Circaetus gallicus* (BAHC) werd op 26 aug opgemerkt te Lommel.

In totaal werd een zeer hoog aantal van maar liefst 1.865 **Bruine Kiekendieven** *Circus aeruginosus* genoteerd tijdens de najaarstrektellingen. Er was een zeer opvallende piek in de tweede decade van september; met name in het weekend van 13-14 sep. Een hoog dagtotaal betrof 29 ex. te te Brugge op 9 sep. Enkele dagen later werd op 13-14 sep een naar Vlaamse normen zeer opmerkelijke trek van Bruine Kiekendieven vastgesteld. Op 13 sep werden dagtotaal van > 20 ex. geteld te Groot-Bijgaarden 21 ex., te Boekhoute 30 ex., te Wintam-Noordelijk Eiland 74 ex., te Lommel-Kristallijn 21 ex., te Lier-Anderstad 78 ex., te Hoegaarden 23 ex. en te Kruikebe maar liefst 96 ex.! Op 14 sep werden dagtotaal van > 20 ex. geteld te Brecht-Groot Schietveld 29 ex., te Boekhoute 53 ex., te Harelbeke 74 ex., te Baaigem 56 ex., te Asse 26 ex., te Kooigem 81 ex. en te Maarkedal 43 ex. Het weekend van 13-14 sep leverde ook voor andere roof-

Kaart 6. Grauwe Kiekendief *Circus pygargus* najaar 2008.Visarend *Pandion haliaetus*. juv. 13 sep 2008, Sint-Agatha-Rode (VI B)
(Foto: Eddy Raeyen)

vogelsoorten ongeziene aantallen doortrekkers op (zie verdere kadertekst).

Augustuswaarnemingen van **Blauwe Kiekendief** *Circus cyaneus* vonden plaats op 1 aug te Sint-Denijs 1 juv. ♂, op 2 aug te Antwerpen LO-Blokkersdijk, op 5, 20 en 21 aug te Uitkerke resp. 1 juv., 1 ex. en 1 ex., op 11 aug te Attenhoven 1 juv., op 15 aug te Asse en te Koninksem 1 juv., op 15 en 31 aug te Diksmuide telkens 1 ♀, op 14, 15 en 30 aug te Doel resp. 1 ♀, 1 ♀ en 1 ♂, op 15 en 16 aug te Brecht-Groot Schietveld 1 ♀, op 15 en 27 aug te Kieldrecht telkens 1 juv., op 18 aug te Oostende 1 juv., op 19 aug te Heers, op 21, 25, 29 en 31 aug te Kalmthout telkens 1 ex. (w.o. 3 doortrekkers), op 22 en 29 aug te Boekhoute resp. 1 ad ♀ en 1 juv., op 16 en 22 aug te Lommel resp. 1 juv. en 1 ♀, op 22 aug te Knokke-Het Zwin 1 ♀, op 23 aug te Sint-Truiden 1 ♂, op 25 aug te Oubraker, op 25 en 31 aug te Retie resp. 1 ♀ en 1 ex., op 26 en 30 aug te Zwijndrecht 1 ♀, op 27 aug te Wondelgem 1 juv., op 30 aug te Avelgem 1 ♂, op 31 aug te Zeebrugge 1 juv., te Oostende 1 juv. en te Genk 1 ♀. Tijdens de najaarstrekkingen werden in totaal 371 ex. waargenomen.

In de periode begin aug–11 okt werden in totaal 42 **Grauwe Kiekendieven** *Circus pygargus* waargenomen (kaart 6). Dit is het hoogste najaarstotaal sinds 2002. De meeste vogels werden genoteerd in de laatste decade van augustus en de eerste decade van september. Van 31 ex. is de leeftijd en/of het geslacht bekend: 12 juv., 6 ♂♂ (w.o. 1 2KJ en 4 ad.) en 13 ♀♀. Er waren twee waarnemingen in oktober: op 9 okt te Houthalen 1 ♀ en op 11 okt te Brecht-Groot Schietveld 1 ♀.

De najaarstrekkingen leverden een totaal van 4.362 overtrekkende **Sperwers** *Accipiter nisus* op. De beste trekdagen vielen opvallend genoeg niet in oktober, maar wel op 14 sep (431 ex.) en op 2 nov (444

ex). De enige dagaantallen van > 40 ex. werd genoteerd te Lommel-Kristallijn op 17 okt en 2 nov met resp. 42 en 49 ex. Op 19 okt werd te Kieldrecht een **Arendbuizerd** *Buteo rufinus* (BAHC) ontdekt. De vogel zou uiteindelijk tot in maart 2009 aanwezig blijven, en ontpopte zich daarbij tot één van de meest besproken vogels in de recente Vlaamse ornithologie (soms in de vorm van verhitte debatten), niet in het minst omdat het om een exemplaar van de Noord-Afrikaanse ondersoort *cirtensis* scheen te gaan. Hoewel deze ondersoort jaarlijks wordt vastgesteld in het West-Mediterrane gebied, is ze vrijwel onbekend verder noordelijk in Europa, op één geval in Noord-Frankrijk na. In *Natuur.oriolus* 74(4) verscheen een korte bijdrage over deze vogel door Kenny Hessel. In totaal werden tijdens de najaarstrek 5.775 **Buizerds** *Buteo buteo* op doortrek gemeld. Net als bij Sperwer vielen de beste trekdagen niet in oktober zoals traditioneel het geval is maar wel op 14 sep en op 2 nov, met resp. 514 ex. en 782 ex. Het enige dagaantal van > 100 ex. werd genoteerd op 4 nov te Genk-De Maten 102 ex.

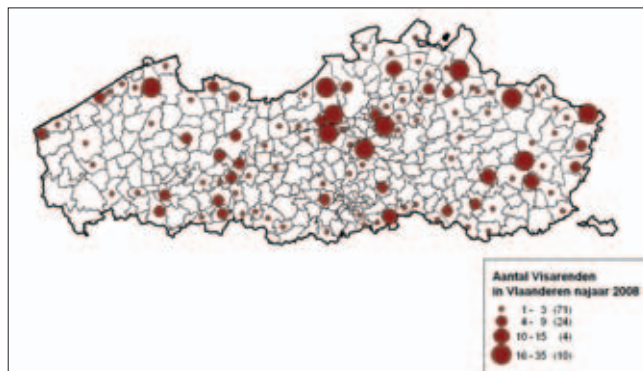
Na de influx in het najaar van 2007 keerde de **Ruigpootbuizerd** *Buteo lagopus*

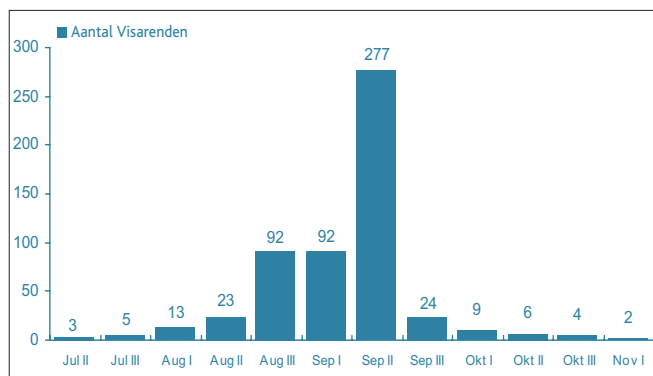
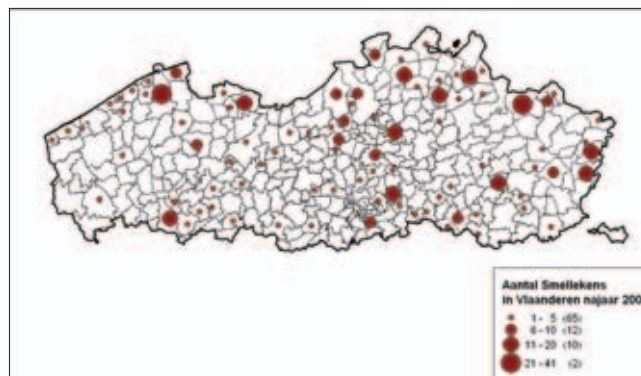
(BAHC) in het najaar van 2008 weer terug naar zijn normale status als zeldzaamheid. Het eerste exemplaar werd reeds behoorlijk vroeg gemeld op 28 sep te Zichem. Daarna volgden nog waarnemingen op 17 okt te Leuven, op 18 okt te Maasmechelen 1 juv., op 25 okt te Beveren 1 ad. ♀, op 29 okt te Brecht-Groot Schietveld 1 juv., op 2 en 5 nov te Lier-Anderstad resp. 1 ex. en 1 juv., op 2 nov te Oud-Turnhout, op 3 nov te Eernegem, op 6 nov te Watermaal-Bosvoorde 1 ad. ♂, op 11 nov te Neerpelt 1 juv., op 23 nov te Uitkerke-Uitkerkse Polder, op 23 nov te Knokke-Het Zwin, op 24 nov te Dilsen-Stokkem en op 30 nov te De Haan 1 ad.

Op 29 okt trok een arend *Aquila species* van het type **Schreeuwarend/Bastaardarend** *Aquila pomarina/clanga* (BAHC) richting ZW over Harelbeke-De Gavers.

Een **ongedetermineerde arend** *Aquila spec.* vloog op 30 aug langs Zeebrugge-De Fonteintjes.

Vanaf 11 juli tot eind oktober werden in totaal niet minder dan 550 **Visarenden** *Pandion haliaetus* vastgesteld in Vlaanderen (w.o. mogelijke dubbeltellingen) (kaart 7). Dit is met ruime voorsprong het beste najaar dat ooit voor deze soort werd geregi-

Kaart 7. Visarend *Pandion haliaetus* najaar 2008.

Figuur 5. Visarend *Pandion haliaetus* najaar 2008Kaart 8. Smellekens *Falco columbarius* najaar 2008.

streerd in Vlaanderen! Het vorige record dateerde uit 2006 (312 ex.). De trek piekte zeer sterk in de tweede decade van september (figuur 5) (zie verdere kadertekst). Naar verhouding werden slechts weinig exemplaren gezien in oktober.

Op 13-14 sep werd naar Vlaamse normen zeer sterke trek van Visarenden vastgesteld. Op 13 sep werden dagtotalen van > 5 ex. geteld te Kruikeke 14 ex., te Bornem 19 ex., te Lier 10 ex., te Groot-Bijgaarden 6 ex. en te Kieldrecht 12 ex. Op 14 sep werden dag-

totalen van > 5 ex. genoteerd te Kruikeke 6 ex., te Bornem 7 ex. en te Kooigem 8 ex. Het weekend van 13-14 sep leverde ook voor andere roofvogelsoorten ongeziene aantallen doortrekkers op (zie verdere kadertekst).

Waarnemingen van **Roodpootvalk** *Falco vespertinus* waren er enkel op 10 sep te Oud-Turnhout-De Brakeleer 1 juv. en op 29 aug en op 17 okt te Lommel-Kristallijn, telkens een juv.

Vanaf eind augustus (negen waarnemingen

in deze maand) werden in totaal 441 **Smellekens** *Falco columbarius* gemeld (weliswaar met mogelijke dubbeltellingen) (kaart 8). De piek viel in de tweede decade van oktober, met eveneens hoge aantallen in de eerste decade van oktober (figuur 6).

In totaal werden tijdens de najaarstrekellingen 458 **Boomvalken** *Falco subbuteo* opgemerkt, met een hoog dagtotaal van 59 ex. op 14 sep. Op 16 aug werden 22 ex. geteld te Kalmthout. Late ex. werden na 10 okt nog waargenomen op 11 okt te Sint-Blasius-

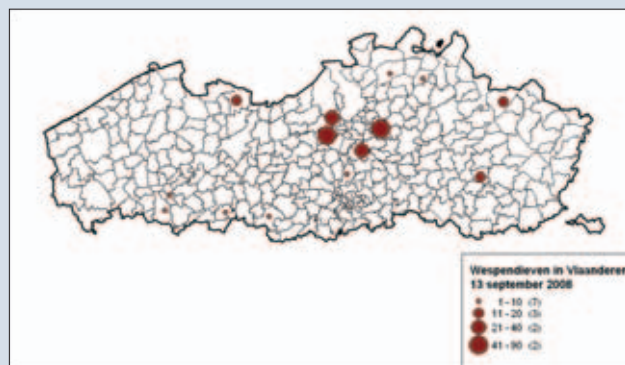
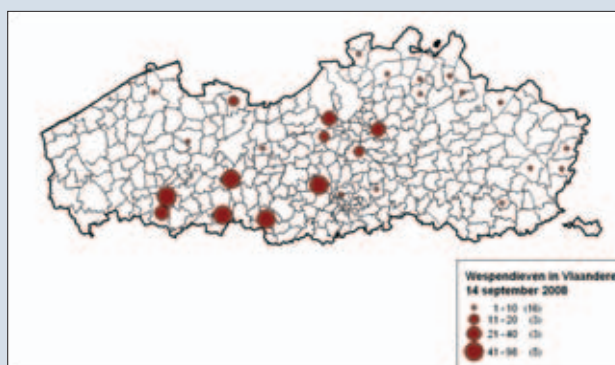
Een vloedgolf van trekkende roofvogels in het weekend van 13-14 september 2008!

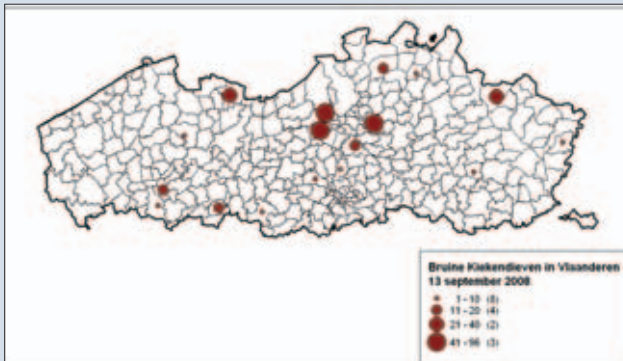
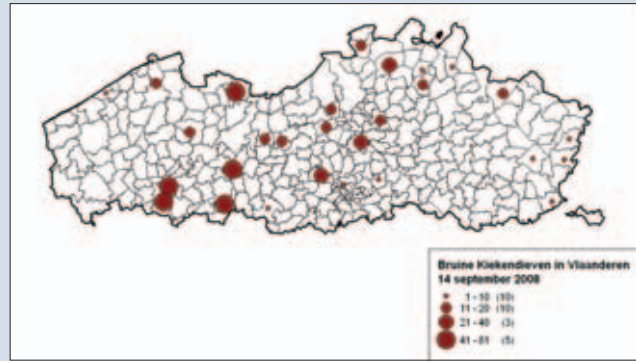
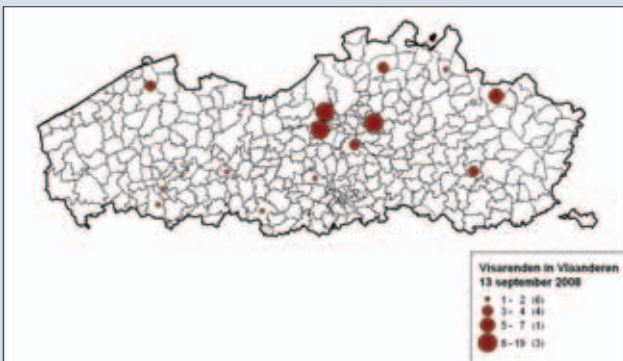
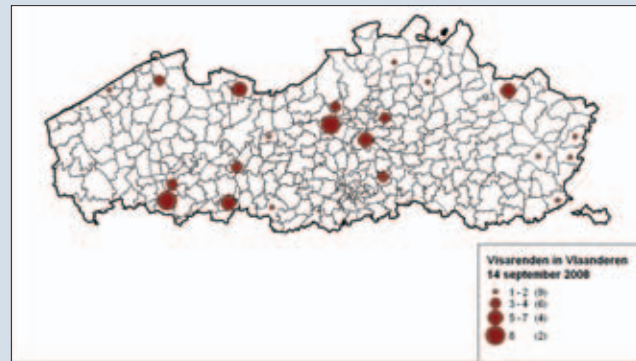
Tijdens het weekend van 13 en 14 sep werd in bepaalde delen van Vlaanderen zeer sterke doortrek vastgesteld van een aantal roofvogelsoorten (zie ook Desmet & Faveyts pag. 73-78). Roofvogeltrek in Vlaanderen is traditioneel sterker in het oostelijke deel van het gewest. Dit is te verklaren doordat de aanvoer van hier doortrekkende roofvogels vooral uit het noordoosten komt. Het weekend van 13-14 sep was echter opmerkelijk doordat het zwaartepunt van de trek nu meer naar het westen lag dan gewoonlijk. De trekstroom was behoorlijk smal en liep over de provincie Antwerpen, het noordwesten van Vlaams-Brabant, Oost-Vlaanderen en het uiterste zuidwesten van West-Vlaanderen.

Drie soorten sprongen hierbij bijzonder in het oog: in totaal werden op 13 en 14 sep maar liefst resp. 285 en 539 **Wespendieven**, resp. 387 en 582 **Bruine Kiekendieven** en resp. 68 en 72 **Visarenden** geteld in Vlaanderen (kaarten 8 t/m 13). Voor deze soorten betrof dit resp. 54%, 52% en 25% van het totale aantal najaarstrekkingen dat werd geregistreerd via www.trektellen.nl! Voor

een deel zullen hier vermoedelijk wel dubbeltellingen tussen zitten.

Behalve voor deze drie soorten werden ook doortrekpieken van andere soorten roofvogels vastgesteld, zoals Buizerd en Sperwer. Wat Wespendief betreft was de doortrek uitzonderlijk doordat er behoorlijk veel adulte exemplaren werden waargenomen, in gemengde groepen met juveniele vogels. Adulte Wespendieven uit Noord-West-Europa zijn op dat ogenblik reeds grotendeels weggetrokken. Onder meer op basis hiervan mag worden aangenomen dat het vrijwel uitsluitend Wespendieven uit Scandinavië betrof. Ter vergelijking: tijdens het najaar van 2007 werd eveneens uitzonderlijke trek van Wespendieven genoteerd in Vlaanderen (resp. 658 en 123 ex. op 23 en 24 aug), maar die vond bijna drie weken vroeger plaats. Mogelijk ging het in 2007 in zekere mate ook om vogels die van meer zuidelijke broedgebieden dan Scandinavië afkomstig waren (Noord-Duitsland), maar dit is lou-

Kaart 9. Wespendief *Pernis apivorus* 13 september 2008.Kaart 10. Wespendief *Pernis apivorus* 14 september 2008.

Kaart 11. Bruine Kiekendief *Circus aeruginosus* 13 september 2008.Kaart 12. Bruine Kiekendief *Circus aeruginosus* 14 september 2008.Kaart 13. Visarend *Pandion haliaetus* 13 september 2008.Kaart 14. Visarend *Pandion haliaetus* 14 september 2008.

ter speculatie. In de periode voorafgaand aan 13-14 sep werden over Falsterbo, het gekende concentratiepunt voor roofvogeltrek in Zuid-Zweden, geen opvallende aantallen van voormelde soorten opgetekend. Anderzijds is er wel het gegeven dat vier met een zender uitgeruste Zweedse Bruine Kiekendieven precies in dit weekend over Nederland en Vlaanderen trokken. Normaliter trekken deze vogels meer oostelijk voorbij, maar onder invloed van de bijzondere weersomstandigheden kwamen ze dit jaar blijkbaar westelijker dan gebruikelijk voorbij.

Op 13 sep was het fenomeen met name zichtbaar in het noordelijk centrale deel van Vlaanderen. Een vanuit het zuiden naderend regenfront deed de vogels vervolgens stoppen vooraleer ze zuidelijker delen van Vlaanderen konden bereiken. Op 14 sep was vooral het zuiden van Oost-Vlaanderen en het uiterste zuidoostelijke deel van West-Vlaanderen aan de beurt.

De influx was ook bijzonder doordat de vogels in aanzienlijke groepen langskwamen. Met name voor Bruine Kiekendief gebeurde dit op een voor Vlaanderen ongeziene schaal. Wat bijvoorbeeld te denken van een groep van 27 Bruine Kiekendieven die op 13 sep over Lier-Anderstad vloog in het gezelschap van maar liefst 4 Visarenden en 44 Wespndieven (!) en afzonderlijke groepen van 30 Bruine Kiekendieven en 35 Wespndieven op 13 sep over Kruike !

Gewaarschuwd door de trek golf van zaterdag, en mede doordat het weekend was, konden gelukkig heel veel mensen van dit spektakel genieten.

Deze influx werd behalve in Nederland ook opgemerkt in Groot-Brittannië (schatting van 500-700 vogels in de periode 13-25 sep, met, net als in Vlaanderen, een piek op 13 en 14 sep (novembernummer van *British Birds*).

Boekel 1 ad. + 1 juv., op 12, 13 en 18 okt te Genk, op 12 okt te Zandhoven, op 12 en 17 okt te Zoutleeuw, op 13 en 16 okt te Watermaal-Bosvoorde, op 13 okt te Diksmuide, op 14 okt te Brecht, op 14 okt te Poperinge en te Maasmechelen, op 15 okt te Eeklo, op 17 okt te De Panne, op 18 okt te Opwijk, op 19 okt te Wezemaal en te Tienen, op 20 okt te Zeebrugge- De Fonteintjes, op 21 okt te Veerle en op 22 okt te Hulste. Uitzonderlijk late vogels werden gemeld op 12 nov te Schulte en op 18 nov te Knokke-Het Zwin. In totaal werden tijdens de najaarstrekkingen in Vlaanderen 746 **Torenavalken** *Falco tinnunculus* opgemerkt, met een

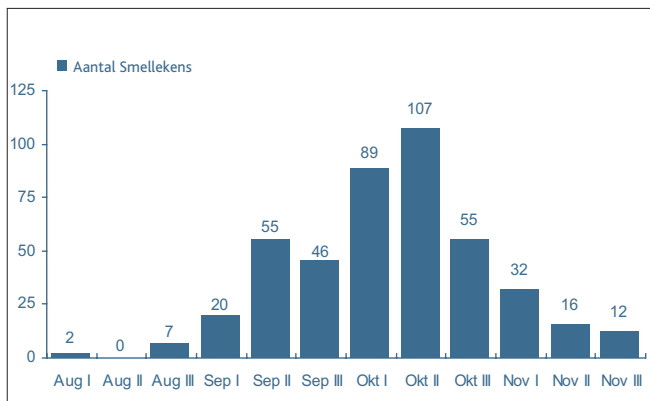
hoog dagtotaal van 140 ex. op 14 sep.

Slechtvalken *Falco peregrinus* blijven het uitstekend doen in Vlaanderen, met waarnemingen op ten minste 82 plaatsen. De najaarstrekkingen in Vlaanderen leverden in totaal 139 doortrekkers op.

HOENDERS, RALACHTIGEN en KRAANVOGELS

Late **Kwartels** *Coturnix coturnix* werden gezien op 15 okt te Lubbeek, op 30 okt te Zeebrugge-De Fonteintjes, op 2 nov te Zeebrugge-Oostdam en op 23 nov te Zeebrugge-Hoge Noen.

Porseleinhoenen *Porzana porzana* werden genoteerd op de volgende plaatsen (incl ringvangsten): Antwerpen L.O.-Blokkeerdijk (1), Antwerpen-De Kuifeend (1), Wintam-Noordelijk Eiland (1), Wintam-Zuidelijk Eiland (3), Genk/Bokrijk (1), Bree-'t Hasselter Broek (1), Harelbeke-De Gavers (1), Huldenberg-Kliniekvijvers (1), Huldenberg-Groot Broek (2), Lebbeke (1), Liedekerke-RWZI Teralfene (2), Koningshooft-Jutse Plassen (1), Merksplas (6), Sint-Martens-Latem-Westerplas (1), Veurne-Decantatiebekkens (1), Zeebrugge-De Pelikaan (1) en Zeebrugge-Industriezone Filipsdok (1).

Figuur 6. Smelleken *Falco columbarius* najaar 2008.

Smelleken *Falco columbarius*. juv. 21 sep 2008, Verrebroek (O)
(Foto: Raymond De Smet)

Een **Klein Waterhoen** *Porzana parva* (BAHC) werd waargenomen op 15 aug te Harelbeke-De Gavers.

Kwartelkoningen *Crex crex* waren aanwezig op 9 sep te Arendonk-De Brakeleer en op 28 sep te Lommel-Het Hageven.

Tijdens het najaar werden 7.267 **Kraanvogels** *Grus grus* waargenomen op 69 verschillende plaatsen (kaart 15). Er waren 2 doortrekkieken: 1ste decade van november en 2de decade van december (figuur 7). De eerste 4 ex. werden gezien op 21 sep te Retie-Prinsenpark en de laatste waarneming betrof 1 ex. op 31 dec te Kinrooi/Ophoven. Het hoogste dagaantal werd tevens gezien te Kinrooi met 600 ex. op 14 dec.

STELTLOPERS

Tot 26 aug werden nog 5 **Steltkluten** *Himantopus himantopus* gezien te Verrebroek-Verrebroekse Plassen.

Op 10 sep trokken 201 **Bontbekplevieren** *Charadrius hiaticula* over Zeebrugge-De Fonteintjes.

In het binnenland werden **Strandplevieren** *Charadrius alexandrinus* opgemerkt op 2, 7 en 28 jul te Kieldrecht-Puttenplas resp 1, 2

en 1 ex., op 19 jul te Verrebroek-Verrebroekse Plassen en op 9 jul te Doel-Havenvlakte 2 ex.

Pleisterende **Morinelplevieren** *Charadrius morinellus* waren aanwezig op 17 aug en 26 sep te Lommel-Kristallijn resp. 2 ad. en 2 juv., op 19 en 20 aug te Neerwinden resp. 7 ad. en 16 ex., op 19, 20, 21, 22 en 25 aug te Landen/Laar resp. 3, 22, 16, 12 en 2 ex., op 23 aug en 11 sep te Spiere resp. 3 en 1 ex., op 24 aug te Bulskamp 2 ad. en van 16 t/m 18 sep te Brecht-Groot Schietveld 1 juv. Overtrekkende vogels werden genoteerd op 15 aug te Haasrode, op 17 aug te Elen-Bichterweerd, op 19 aug te te Tienen, op 23 en 29 aug en 9, 12 en 18 sep te Lommel-Kristallijn resp. 9, 1, 1, 1 en 4 ex., op 23 aug en 27 sep te Brecht-Groot Schietveld telkens 2 ex., op 24 aug te Tienen-Bezinkingsputten en te Genk-De Maten, op 27 en 31 aug te Lommel-Het Hageven resp. 2 en 1 ex., op 28 aug te Merksplas-Zandvenheide en op 31 aug te Wannegem-Lede. De laatste melding betrof een ringvangst op 11 okt te Adinkerke.

In juli verschenen de eerste **Goudplevieren** *Pluvialis apricaria* te Nieuwpoort-IJzermonding op 15 jul, te Brecht-Groot

Schietveld op 22 jul, te Zeebrugge-Hoge Noen op 28/29 jul 5 ex., te Lokeren-Molsbroek op 28 jul, te Lier-Anderstad op 29 jul en te Uitkerke op 30 jul 3 ex. Maximale trekaantallen waren er op 2 en 8 nov te Zeebrugge-De Fonteintjes met resp. 602 en 405 ex., op 15 nov te Bredene 391 ex. en op 29 nov te Raversijde 390 ex. De grootste groep pleisteraars betrof 1.110 ex. op 19 okt te Veurne.

Een **Aziatische Goudplevier** *Pluvialis fulva* (BAHC) werd waargenomen op 19 en 21 nov te Doel-Schor Oude Doel/Doelpolderweiden.

In het binnenland werden **Zilverplevieren** *Pluvialis squatarola* genoteerd op 6 aug en 2 nov te Elen-Bichterweerd resp. 1 ad. en 2 ex., op 12 en 28 sep en 8 en 10 okt te Lommel-Kristallijn resp. 1, 1, 2 en 2 ex., op 14 sep te Bellem, op 16 sep te Boorseme, op 20/21 en 23/24 sep en 7 okt te Kessenich-Uiterwaarden, op 22 sep te Geistingen-Houbenhof, op 25 sep te Waterland-Oudeman, op 27 sep te Wintam-Noordelijk Eiland en te Honsem-plateau, op 8 okt te Brecht-Groot Schietveld en te Relegem-Kruiskouter en op 1 nov te Kortrijk.

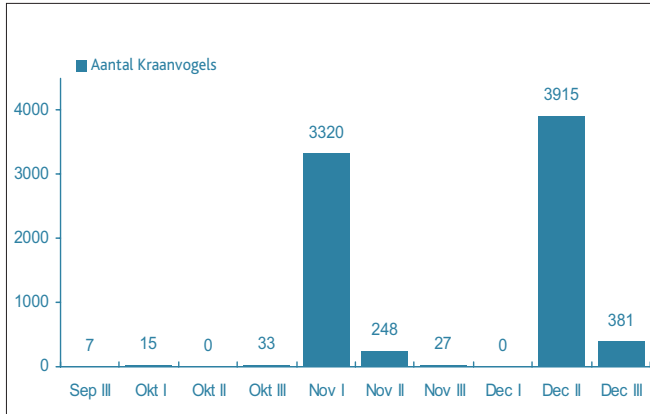
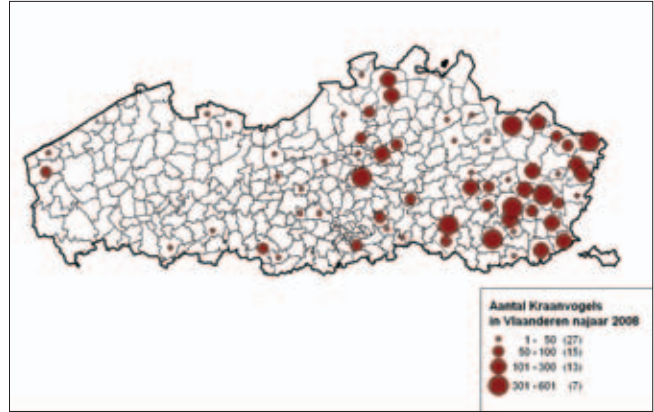
De eerste opvallende trek van **Kieviten**

Porseleinhoen *Porzana porzana*. 14 okt 2008, Sint-Martens-Latem (O)
(Foto: Luc Verroken)

Kraanvogels *Grus grus*. 14 dec 2008, Dilsen-Stokkem (L)
(Foto: Dany Tielens)

Figuur 7. Kraanvogel *Grus grus* najaar 2008.Kaart 15. Kraanvogel *Grus grus* najaar 2008.

Vanellus vanellus werden opgetekend op 24 sep te Lommel-Het Hageven 1.024 ex. Op 2 nov was er massale doortrek met max. 5.367 ex. over Kooigem-Geitenberg en 4.643 over Tienen-Bezinkingsputten. Die dag werden in totaal op de Vlaamse trektelposten 58.573 ex geteld. De laatste opvallende trek werd genoteerd op 16 nov met 1.100 ex. over Evergem.

Binnenlandwaarnemingen van **Kanoeten** *Calidris canutus* waren er op 30 aug te Gent-Bourgoyen, op 31 aug te Lommel-Kristallijn 2 ex., op 1 en 4 sep te Tienen-Bezinkingsputten, op 20 sep te Stokkem, op 29 sep te Lommel-Kristallijn, op 18 okt te Elen-Meerheuvel en te Gentbrugge-Meersen en op 19 en 30 nov te Doel-Schor Oude Doel.

Drieteenstrandlopers *Calidris alba* werden in het binnenland opgemerkt op 23 aug te Lier-Anderstad 7 ex., op 14 sep te Wintam-Noordelijk Eiland 9 ex., op 16 sep te Melsbroek, op 20 sep te Stokkem, van 20 tot 22 en op 27 sep te Kessenich-Uiterwaarden en op 21 en 24/25 sep te Tienen-Bezinkingsputten.

Op volgende plaatsen werden **Kleine Strandlopers** *Calidris minuta* gemeld, telkens met vermelding van het dagmaximum indien > 1 ex.: Ieper, Stuivekenskerke (8), Uitkerke (2), Bellem, Gent, Drongen, Lokeren (4), Verrebroek (2), Kieldrecht (2), Doel (2), Brecht (2), Merksplas (4), Mol (6), Elen (9), Sint-Agatha-Rode (2), Tienen, Hechtel, Kessenich (3), Hasselt (2), Geistingen (3) en Elen-Bichterweerd. De enige novemberwaarneming betrof 1 ex. op 7 nov te Sint-Agatha-Rode.

In het binnenland werden **Temmincks Strandlopers** *Calidris temminckii* waargenomen te Gent, Sint-Martens-Latem, Wintam, Kieldrecht, Tienen, Mol, Lommel en Elen-Bichterweerd. Hierbij betrof het steeds solitaire vogels uitgezonderd te Elen-Bichterweerd alwaar max. 4 ex. werden gezien.

Het hoogste aantal **Krombekstrandlopers**

Calidris ferruginea aan de kust betrof 14 ex. op 7 sep te Raversijde. In het binnenland werden volgende plaatsmaxima genoteerd: Uitkerke (13), Sint-Martens-Latem (5), Moerbeke (2), Lokeren (3), Kieldrecht (3), Verrebroek (2), Brecht (2), Koningshooikt (1), Tienen (3), Sint-Agatha-Rode (1), Rutten (2), Elen-Bichterweerd (1), Lommel (2), Meerheuvel (1) en Neerpelt (1).

Een juv **Gestreepte Strandloper** *Calidris melanotos* (BAHC) liet zich schitterend bekijken van 3 tot 10 sep te Zeebrugge-Hoge Noen met aldaar zelfs 2 juv op 6 sep. Tijdens het najaar werden minstens 69 **Bokjes** *Lymnocyptes minimus* genoteerd op 36 verschillende plaatsen.

Een late **Grutto** *Limosa limosa* werd gezien op 10 dec te Uitkerke-Uitkerkse Polder.

Rosse Grutto's *Limosa lapponica* werden in het binnenland waargenomen op 18 okt te Boekhoute en op 30 okt te Hingene.

Tijdens het late najaar waren nog heel wat **Zwarte Ruiters** *Tringa erythropus* aanwezig aan de Beneden Schelde met op 2 nov te

Doel/Prosperpolder 15 ex., op 15 nov te Kieldrecht-Puttenplas 5 ex., op 24 nov te Doel-Doelpolderweiden 3 ex., op 26 nov te Kieldrecht-Drijdyck 2 ex. en te Kieldrecht-Puttenplas 2 ex. en op 8 dec te Kieldrecht-Putten Weiden 1 ex. Elders in het binnenland waren er ook novemberwaarnemingen op 1, 2 en van 8 tot 21 nov te Sint-Agatha-Rode-Grootbroek resp. 1, 2 en 1 ex., op 3, 4, 9, 10, 11 en 16 nov te Wintam-Noordelijk Eiland resp. 1, 1, 3, 1, 1 en 1 ex., op 9 nov te Hasselt auditief, op 17 nov te Stuivekenskerke en op 23 nov te Stokkem. Niet minder dan 56 **Groenpoottuiters** *Tringa nebularia* waren op 7 sep aanwezig te Kluisen-Spaarbekken. Late trekkers verbleven nog op 22 nov te Broechem en op 10 dec te Kallo-Ketenisschor.

Een vermoedelijke **Poelruiter** *Tringa stagnatilis* (BAHC) werd overvliegend gezien op 27 aug te Doel-Doelpolderweiden.

Gans juli waren opvallend veel **Witgatjes** *Tringa ochropus* aanwezig te Tienen-Bezinkingsputten met max. 78 ex. op 11 jul.

Morinelleplevier *Charadrius morinellus*. juv. 17 sep 2008, Brecht-Groot Schietveld (A)
(Foto: Glenn Vermeersch)

Gestreepte Strandloper *Calidris melanotos*.
juv. 7 sep 2008, Zeebrugge-Hoge Noen (W)
(Foto: Johan Buckens)

Grote aantallen **Oeverlopers** *Actitis hypoleucos* pleisterden op 1 en 9 aug te Nieuwpoort-IJzermonding met resp. 250 en 112 ex. en het hoogste trekaantal betrof 150 ex. op 17 aug langs Lombardsijde.

Aan de kust werden de hoogste aantallen **Steenlopers** *Arenaria interpres* genoteerd te Oostende-Oosterstaketsel met 762 ex. op 31 aug en te Nieuwpoort-IJzermonding met resp. 600, 583 en 500 ex. op 1 aug, 17 sep en 17 okt. Binnenlandwaarnemingen waren er op 7 en 28 aug te Lier-Anderstad, op 18 aug te Lommel-Kristallijn 2 ex. en op 23 aug te Harelbeke-De Gavers.

Grauwe Franjepoten *Phalaropus lobatus* (BAHC) waren aanwezig op 10 sep te Schelle 1 1stewinter op de Schelde en op 19/20 okt te Antwerpen L.O.-Blokkersdijk 1 1stewinter.

Langstreckende **Rosse Franjepoten** *Phalaropus fulicarius* werden aan de kust genoteerd op 27 okt en 21 en 22 nov te De Panne resp. 1, 3 en 1 ex. en op 22 nov te Nieuwpoort 2 ex. en te Oostende-Westerstaketsel 4 ex. Pleisteraars werden

enkel gezien te Oostende met op 21 en van 27 tot 29 nov resp. 2 en 1 ex. langs het Westerstaketsel en op 24 nov 1 ex. in het havengebied.

JAGERS, MEEUWEN, STERNS en ALKACHTIGEN

De eerste 2 **Middelste Jagers** *Stercorarius pomarinus* van het najaar vlogen op 21 aug langs Raversijde; die dag werden er ook 2 gezien op de Noordzee vanaf het schip 'De Zeeleeuw'. In totaal trokken tussen 21 aug en 22 nov 117 ex. langs de Belgische kust (Knokke, Blankenberge, Wenduine, Oostende, Raversijde, Middelkerke en De Panne), een stuk minder dan de uitzonderlijke aantallen in het najaar van 2007. Het Vlaamse dagmaximum betrof 43 ex. op 3 okt, waarvan 20 ex. langs Oostende, 17 ex. langs De Panne en 6 ex. langs Blankenberge. Tijdens zeevogeltellingen werden van 21 aug t/m 28 okt 10 ex. waargenomen.

Van 3 aug t/m 21 nov trokken 244 **Kleine Jagers** *Stercorarius parasiticus* langs de Belgische kust (Blankenberge, Bredene, Oostende, Mariakerke, Raversijde, Middelkerke, Nieuwpoort, Oostduinkerke en De Panne). De eerste 3 ex. vlogen op 3 aug langs De Panne. Het Vlaamse dagmaximum bedroeg 48 ex. op 8 sep langs Oostende. In het binnenland waren er meldingen van 1 ex. te Lommel op 10 aug, 2 ex. te Bornem op 14 sep en 1 ex. te Evergem op 2 okt.

Er werden aan de Belgische kust slechts 7 doortrekkende **Kleinste Jagers** *Stercorarius longicaudus* geteld tussen 13 sep en 27 okt (Zeebrugge, Bredene, Oostende en De Panne). Telkens ging het om solitaire individuen. In het binnenland was er een waarneming van 1 ex. te Lichtervelde op 4 sep.

Van 20 aug tot 22 nov trokken in totaal 126 **ongedetermineerde jagers** *Stercorarius*

species langs de Belgische kust. De 32 ex. op 3 okt waren het dagmaximum, waarvan 22 ex. langs De Panne en 10 ex. langs Oostende. Op 11 nov werd een ongedetermineerde jager gezien te Antwerpen Linkeroever.

Tussen 23 aug en 23 nov werden 262 **Grote Jagers** *Stercorarius skua* op trek gezien langs de Belgische kust (Blankenberge, Bredene, Oostende, Middelkerke, Nieuwpoort, Koksijde en De Panne). Het dagmaximum viel op 21 nov met 101 ex. waarvan 66 ex. langs De Panne, 25 ex. langs Oostende en 10 ex. langs Blankenberge. Tijdens zeevogeltellingen op de Noordzee werden tijdens het najaar in totaal 163 ex. genoteerd met een maximum van 37 ex. op 28 okt.

In de periode september-oktober werden aan de Belgische kust enkel solitaire **Zwartkopmeeuwen** *Larus melanocephalus* gezien (De Panne, Oostduinkerke, De Haan en Blankenberge). In november werden nog solitaire exemplaren gezien te De Haan, Duinbergen, Evergem, Liedekerke, Moen, Nazareth en Stabroek. Telkens 2 ex. zaten nog op 21 nov te Nazareth en op 23 nov te Hoevenen.

Het maximale aantal langstreckende **Dwergmeeuwen** *Larus minutus* bedroeg 1.536 ex. langs Oostende op 30 sep. In het binnenland werden op volgende plaatsen najaarstrekkingen genoteerd (met vermelding van het dagmaximum indien > 1 ex.): Bornem, Brecht (4), Diepenbeek, Dilsen-Stokkem (4), Herk-De-Stad (2), Huldenberg, Kieldrecht, Kinrooi (2), Lier, Lommel (3), Mechelen (3), Mol, Niel, Tienen (6), Vlissegem, Zemst en Zuienkerke.

De eerste **Vorkstaartmeeuw** *Larus sabini* werd op 22 aug gezien op de Noordzee tijdens een zeevogeltelling. Op 23 aug trokken 3 adulten langs Oostende en één langs De Panne. Op 13 en 30 sep en 1 okt vloog telkens één ex. langs Oostende. Op 1 okt vloog

Kleinste Jager *Stercorarius longicaudus*. ad. 13 sep 2008, Zeebrugge (W)
(Foto: Johan Buckens)

Kleine Burgemeester *Larus glaucooides*. 1stewinter. 23 nov 2008, Oostende (W) (Foto: Johan Buckens)

gen tevens 4 ex. langs De Panne, waar op 3 okt nogmaals 2 ex. passeerden. Op 22 nov trok 1 ex. langs Nieuwpoort.

Het dagmaximum overvliegende **Kleine Mantelmeeuwen** *Larus fuscus* in het binnenland bedroeg 505 ex. op 13 jul te Lier-Anderstad.

Geelpootmeeuwen *Larus michahellis* werden in de periode augustus-november gezien op volgende plaatsen (met vermelding van het dagmaximum indien > 1 ex.): Aalbeke (3), Bellem, Blankenberge, Bornem, Bredene (4), De Haan (4), De Panne (7), Desselgem, Diepenbeek (3), Drongen (2), Evergem, Genk, Hamme, Harelbeke (4), Ledeborg, Liedekerke (2), Lier (2), Kinrooi, Koksijde (32), Kortrijk, Maasmechelen, Mariakerke, Middelkerke, Muizen (2), Moen (4), Nazareth (3), Nieuwpoort (4), Ooigem, Oostende (4), Oudenaarde, Sint-Denijs (2) en Zeebrugge (3).

Pontische Meeuwen *Larus cachinnans* werden in de periode augustus-november op volgende plaatsen gemeld (met vermelding van het dagmaximum indien > 1 ex.): Bellem, Blankenberge, Bredene, De Panne, Deinze (2), Dessel (2), Diepenbeek, Dilsen-Stokkem (3), Drongen (2), Evergem, Hofstade, Huldenberg, Koksijde (3), Liedekerke, Lier, Lommel, Nieuwpoort, Oostende (3), Oudenaarde, Ranst, Vlissegem en Watervliet.

Op 12 nov werd een 1stewinter **Kleine Burgemeester** *Larus glaucooides* (BAHC) gezien op de Vismijn te Oostende. Daarna verbleef deze vogel van 21 nov tot 20 dec in de Oostendse haven en werd hij vaak op het strand gezien naast het Oosterstaketsel.

De klassieke adulte **Grote Burgemeester** *Larus hyperboreus* verscheen te Oostende op 29 aug om hier voor de 12de opeenvolgende winter te komen overwinteren. Vanaf 23 nov werd hier ook een 1stewinter ex. gezien en op 26 nov zat er tevens een

2dewinter ex. Op 21 nov vloog een 1stewinter langs De Panne. Een adulte vogel zat op 27 sep te Bredene, alwaar ook op 3 en 18 okt telkens 1 ex. werd gezien.

In het diepere binnenland werden **Grote Mantelmeeuwen** *Larus marinus* waargenomen te Antwerpen, Bornem (2), Duffel, Ekeren (2), Hoboken (7), Humbeek, Kinrooi, Lier, Lommel (2), Neerpelt, Niel (2), Puurs (2), Rumst (2), Schelle (2), Sint-Agatha-Rode, Willebroek en Wintam.

Een **Drieteenmeeuw** *Rissa tridactyla* trok op 22 nov over Lier-Anderstad.

Op 16, 17 en 18 nov vloog telkens één **Grote Stern** *Sterna sandvicensis* resp. langs Oostende, Bredene en De Panne. In het binnenland verscheen de soort op 15 jul te Doel en op 24 aug over Epepegem.

Het najaarsmaximum van **Dwergstern** *Sterna albifrons* aan de Belgische kust betrof 195 ex. op 23 aug met 150 ex. langs De Panne en 45 ex. langs Oostende.

Een **Witwangstern** *Chlidonias hybridus* werd op 6 sep gezien te Wintam-Noordelijk Eiland.

Witvleugelsterns *Chlidonias leucopterus* (BAHC) werden waargenomen op 31 aug te Kessenich, van 6 tot 10 sep te Kallo-Groot Rietveld 1 juv., op 12 sep te Kruibeke 1 juv. overvliegend en op 13 sep te Oostende 1 ad. langstrekend.

Het dagmaximum van **Zwarte Stern** *Chlidonias niger* langs de Belgische kust bedroeg 292 ex. op 23 aug waarvan 200 ex. langs De Panne en 92 ex. langs Oostende. In het binnenland werd de soort op ruim 20 plaatsen opgemerkt met als maxima 18 ex. te Kessenich op 16 aug en 31 ex. te Kruibeke op 12 sep.

Van de twee **Reuzensterns** *Sterna caspia* (BAHC) die sinds 29 jul te Gent-Bourgoyen zaten bleef één vogel aanwezig tot 1 aug. Telkens 2 ex. vlogen op resp. 1 en 5 aug over Knokke en Antwerpen/Oorderen. Op 9 aug

pleisterde een ad. te Lommel en op 6 sep werd een ex. gezien te Knokke. Op 15 sep trokken 2 ex. over Zeebrugge-Voorhaven.

Er werden opvallend weinig **Zeekoeten** *Uria aalge* genoteerd langs de Belgische kust met max. slechts 2 ex. op 2 okt langs Oostende. Op de Noordzee voor de Belgische kust daarentegen werden maximaal 175 ex. geteld op 16 dec. In het binnenland zwommen verrassend 4 ex. op de Schelde te Antwerpen op 11 nov.

De enige tijdens zeetrekkingen gedetermineerde **Alk** *Alca torda* vloog op 21 nov langs Oostende. Op de Noordzee werden maximaal 34 ex. geteld vanaf het schip 'De Zeeleeuw' op 29 okt.

Maximaal 14 **ongedetermineerde alkachtigen** *Uria aalge/Alca torda* trokken op 21 nov langs De Panne en maximaal 104 ex. werden geteld op de Noordzee op 29 okt vanaf het schip 'De Zeeleeuw'.

Op 18 nov vloog een **Kleine Alk** *Alle alle* langs De Panne en op 21 nov trokken 3 ex. langs Oostende. Op 22 nov vloog telkens één vogel langs Oostende, Middelkerke en De Panne.

OVERIGE NIET-ZANGVOGELS

In totaal werden 1.068.423 **Houtduiven** *Columba palumbus* geteld op de trektposten in Vlaanderen. Het hoogste dagaantal betrof 221.950 ex. op 2 nov met een plaatsmaximum van 60.274 ex. over Lommel-Kristallijn/Maatheide.

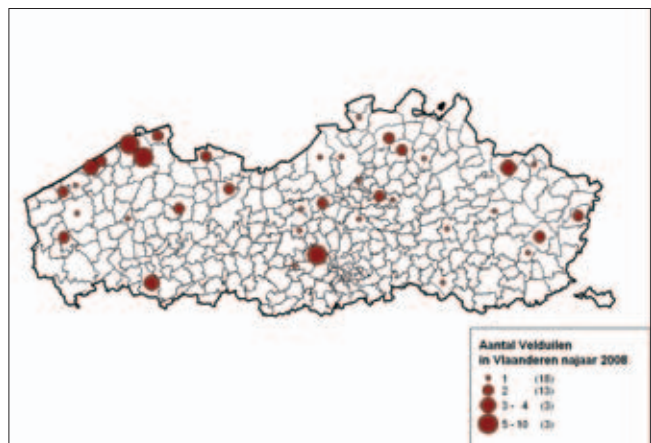
In het najaar werden in totaal 190 **Zomertortels** *Streptopelia turtur* geteld op de Vlaamse trektposten, met een dagmaximum van 17 ex. op 14 aug.

Op 9 aug werd een **Kuifkoekoek** *Clamator glandarius* (BAHC) waargenomen te Asse-Kravaalbos.

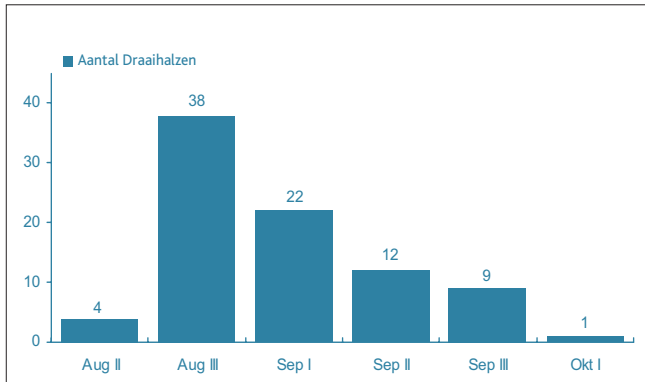
Op 30 okt werd een 1stewinter **Geel-snavelkoekoek** *Coccyzus americanus*

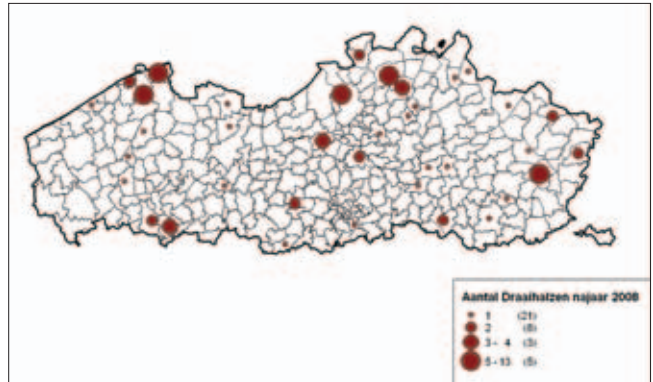
Velduil *Asio flammeus*. ringvangst. 16 okt 2008, Lebbeke (O)
(Foto: Albert Mannaert)

Kaart 16. Velduil *Asio flammeus* najaar 2008.

Figuur 8. Veldwaarnemingen van Draaihalzen *Jynx torquilla* najaar 2008.

Kaart 17. Veldwaarnemingen Draaihalzen *Jynx torquilla* najaar 2008.

(BAHC) opergeapt in de Antwerpse haven. De vogel stierf op 3 of 4 nov in het vogel-opvangcentrum te Malderen.

Op 26 okt werden 2 **Oehoe's** *Bubo bubo* waargenomen te Riemst/Kanne.

Niet minder dan 75 **Velduil** *Asio flammeus* werden genoteerd in de periode 9 sep-30 nov op 42 verschillende plaatsen (waaronder mogelijke dubbeltellingen) (kaart 16). Een late **Gierzwaluw** *Apus apus* werd genoteerd op 6 okt te Genk-De Maten.

Hoppen *Upupa epops* waren aanwezig op 3 aug te Kieldrecht-Puttenplas, van 6 t/m 9 sep te Klemserke-Schorrenweiden en op 6 okt te Ekeren.

In de periode 17 aug-7 okt werden 90 **Draaihalzen** *Jynx torquilla* waargenomen (excl. ringvangsten) op 40 plaatsen (kaart 17 en figuur 8). Het hoogste ringaantal betrof 24 ex. te Genk/Bokrijk met een dagmax. van 7 ex. op 31 aug.

Middelste Bonte Spechten *Dendrocopos medius* werden waargenomen te Bonheiden-Zellaar, Knesselare-Hoeksken, Sint-Amands/Lippelo, Sint-Joris-Wingetafelbos, Voeren/Sint-Martens-Voeren, Watermaal-Bosvoorde-Parc de la Foresterie en Roosdaal.

ZANGVOGELS

Een **Kortteenleeuwerik** *Calandrella brachydactyla* (BAHC) werd overtrekkend opgemerkt boven het strand te Heist op 25 okt.

Er werd geen enkele binnenlandwaarneming van **Kuifleeuwerik** *Galerida cristata* doorgegeven. Ook aan de kust wordt de soort steeds minder waargenomen. Het hoogste aantal aldaar betrof 6 ex. te Koksijde op 23 okt.

Op alle trektelposten samen werden gedurende het najaar in totaal 9.964

Boomleeuweriken *Lullula arborea* geteld. De piektrek had plaats tijdens de eerste en de tweede decade van oktober. Topdagen waren 7, 8, 9, 10, 11, 17, 18, 19, 22 en 23 okt en 2 nov met in totaal resp. 439, 519, 626, 620, 686, 442, 694, 698, 580, 461 en 856 ex.

over de verschillende Vlaamse trektelposten. Vermeldenswaardige dagmaxima per telpost (> 50 ex.) waren er op 7 okt te Dilsen-Stokkem en Tienen resp. 64 en 106 ex., op 8 okt te Lommel, Tienen en Kortenberg resp. 51, 112 en 125 ex., op 9 okt te Schulen, Maasmechelen, Tienen en Relegem resp. 58, 66, 85 en 161 ex., op 10 okt te Kalmthout, Lier en Relegem resp. 53, 89 en 184 ex., op 11 okt te Tienen, De Panne en Lier resp. 51, 54 en 164 ex., op 13 okt te Tienen 51 ex., op 14 okt te Arendonk en Mortsel resp. 68 en 104 ex., op 17 okt te Schulen en Lommel resp. 55 en 121 ex., op 18 okt te Munte, Lommel en Brecht resp. 84, 87 en 118 ex., op 19 okt te Berlare en Mortsel resp. 63 en 101 ex., op 22 okt te Relegem, Tienen en Munte resp. 61, 70 en 81 ex., op 23 okt te Lommel en Brecht resp. 51 en 56 ex., op 25 okt te Boekhoute 90 ex., op 28 okt te Mortsel en Lier resp. 56 en 115 ex., op 31 okt te Brecht 55 ex. en tenslotte op 2 nov te Harelbeke, Mechelen, Kalken, Munte en te Relegem resp. 52, 53, 58, 74 en 100 ex. Een totaal van bijna 210.000 **Veldleeuweriken** *Alauda arvensis* werd opgetekend op de verschillende trektelposten samen. Dagtotalen van > 10.000 ex. werden geteld op 10, 13, 18 en 23 okt en 2 nov. Dagmaxima per telpost van > 1.500 ex. waren er op 10 okt te Wellen, Schulen, Lommel en Dilsen-Stokkem met resp. 1.514, 1.589, 1.768 en 2.322 ex., op 18 okt te Brugge 1.569 ex., op 23 okt te Lommel, Zeebrugge en Brugge resp. 1.651, 2.041 en 2.790 ex., op 24 okt te Lommel 3.766 (!) ex., op 28 okt te Maasmechelen 1.825 ex., op 29 okt te Zeebrugge 1.616 ex. en op 2 nov te Mechelen, Arendonk, Tienen, Kooigem, Poederlee en Lommel met resp. 1.876, 1.975, 2.026, 2.059, 2.550 en 2.838 ex.

Individuele **Strandleeuweriken** *Eremophila alpestris* trokken in het binnenland over Lier-Anderstad op 11, 25, 28 okt en 26 nov en over Maasmechelen-Mechelse Heide op 28 okt. De waarnemingen van foeragerende groepjes aan de kust waren schaars. Het

maximum aldaar betrof 6 ex. op 2 nov te Knokke-Het Zwin.

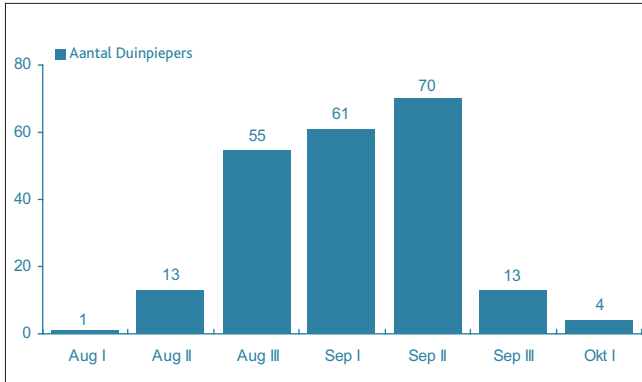
Nog minstens 20 **Boerenzwaluwen** *Hirundo rustica* lieten zich zien in november met de allerlaatsten op 11 nov over Denderleeuw en Watervliet/Oudeman, op 12 nov over Schulen, op 16 nov over De Haan, op 17 nov over Stuivekenskerke en op 21 nov over Lommel.

Op 4 nov vloog nog een late **Huiszwaluw** *Delichon urbicum* over Genk-De Maten.

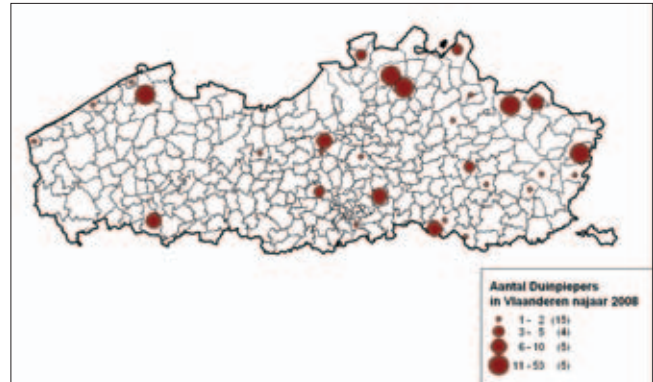
In totaal werden 20 **Grote Piepers** *Anthus richardi* genoteerd en dit op 25 sep en 19 en 22 okt te Arendonk-De Brakeleer, op 8, 17 en 23 okt te Bellem-Bellem Brug resp. 2, 1 en 1 ex., op 12 okt te Beveren-Waaslandkanaal, op 13 okt te Kieldrecht-Doelpolderweiden, op 17 okt te Hoboken-Hobokense Polder, op 18 okt te Boekhoute-Oesterputbrug, op 20 okt te Koksijde-Zeebermduinen, op 23 okt te Kruibeke, op 24 okt te Lebbeke, op 25 okt en 2 nov te Lommel-Maatheide/Kristallijn, op 26 okt te Schulen-Schulensbroek en te Emblem, op 27 okt te Oostende-Zoutekreek, op 28 okt te Lier-Anderstad en op 29 okt te Mortsel-Zigeuner.

In de periode 9 aug-11 okt werden 203 **Duinpiepers** *Anthus campestris* waargenomen waarvan 85 ex. over de Vlaamse trektelposten en 118 pleisterende vogels (kaart 18). De doortrekpiek vond plaats tijdens de laatste decade van augustus en de eerste en tweede decade van september (figuur 9). Van alle trekkers werden 41 ex. gezien over Lommel-Kristallijn. De dagmaxima betroffen 13 ex. (7 trekkers + 6 pleisteraars) te Lommel-Kristallijn op 13 sep en 8 pleisterende ex. te Oostmalle-vliegveld op 12 sep. Late **Boompiepers** *Anthus trivialis* vlogen op 22 okt over Elen-Bichterweerd en Lommel-Maatheide/Kristallijn en op 28 okt over Hoboken-Hobokense Polder.

Op de trektelposten werden dagaantallen van > 1.000 **Graspieters** *Anthus pratensis* geteld op 6 okt te Zeebrugge 1.187 ex., op 7 okt te Schulen, Mortsel, Zeebrugge en

Figuur 9. Duinpieper *Anthus campestris* najaar 2008.

Kaart 18: Duinpieper *Anthus campestris* najaar 2008.

Arendonk resp. 1.020, 1.354, 1.401 en 1.542 ex., op 8 okt te Mortsels, Poederlee, Tienen, Relegem en Brecht resp. 1.010, 1.032, 1.071, 1.519 en 1.558 ex., op 9 okt te Zeebrugge, Relegem en Kooigem resp. 1.201, 1.211 en 2.504 ex. en op 17 okt te Brecht 1.015 ex.

Roodkeelpiepers *Anthus cervinus* werden opgemerkt op 20 sep te De Panne, op 21 en 25 sep te Maasmechelen-Mechelse Heide, op 22 sep te Brecht-Groot Schietveld, op 27 sep te Zeebrugge-Voorhaven en te Heist-strand, op 28 sep te Houthulst, op 3 okt te St-Martens-Latem, op 4 okt te Mechelen en te Lier-Anderstad, op 7 okt te Brecht-Brechtse Heide, op 9 okt te Kalken-Kalkense Meersen en te Oostmalle/Zoersel, op 11 okt te Merelbeke, op 11, 12 en 19 okt te Zeebrugge-Achterhaven resp. 1 en 2 ex., op 13 okt te Kontich, op 15 okt te Arendonk-De Brakeleer, op 18 okt te Raversijde-strand, op 19 okt te Bellem en te Tienen-Bezinkingssputten, op 26 okt te Grimbergen en op 2 nov te Koksijde-Doornpanne.

De eerste **Waterpiepers** *Anthus spinoletta* werden waargenomen op 21 sep te Harelbeke-De Gavers en te Diest-Webbekoms Broek 3 ex. en op 23 sep te Zeebrugge-Achterhaven. Het hoogste aantal betrof 76

ex. op 2 nov te Zonhoven-Platwijers.

Binnenlandwaarnemingen van **Oeverpiepers** *Anthus petrosus* waren er op 30 sep en 1 okt te Kessenich-Uiterwaarden, op 2 okt te Bellem, op 4 okt te Drongen-Leeuwenhof, op 6 okt te Kieldrecht-Drijdyck en op 16 nov te Kluizen-Spaarbekken.

Opmerkelijke doortrek van **Gele Kwikstaart** *Motacilla flava* was er op de telposten op 31 aug te Tienen, Brecht en te Wellen met resp. 159, 131 en 127 ex., op 9 sep te Dilsen-Stokkem, Bornem en Brecht met resp. 129, 103, 119 ex., op 10 sep te Scholen 101 ex., op 11 sep te Grimbergen, Geistingen en Mechelen met resp. 111, 152 en 102 ex., op 13 sep te Lommel-Maatheide/Kristallijn 107 ex. en op 14 sep te Lommel-Het Hageven 108 ex. Late solitaire trekkers werden nog genoteerd op 11 en 19 okt te Bellem en Zeebrugge-Voorhaven, op 12 okt te Middelkerke-strand, op 14 okt te Velm 4 ex. en Zwevegem, op 18 okt te Koksijde-Doornpanne en op 21 okt te Kooigem.

Traditioneel waren er in het najaar slechts weinig waarnemingen van **Engelse Gele Kwikstaart** *Motacilla f. flavissima* en dit op 29 aug te Sint-Denijs 1 ♂, op 30 aug te Knokke-strand, op 9 sep over Zwijndrecht 1 ♂ en op

15 sep te Kieldrecht-Havenvlakte 1 ♂.

Noordse Gele Kwikstaarten *Motacilla f. thunbergi* werden waargenomen te Oudenburg op 30 aug 1 ♂, te Oostmalle/Zoersel op 8, 18 en 19 sep resp. 1, 1 en 2 ex., te Poederlee op 14 sep 1 ♂ en ringvangsten waren er op 30 en 31 aug en 18 sep te Brecht-Groot Schietveld, op 1 sep te Bree 2 ex. en op 11, 12 en 14 sep te Merksplas resp. 5, 4 en 1 ex.

Dagtotaal van meer dan **20 Grote Gele Kwikstaarten** *Motacilla cinerea* op trek waren er op 7 okt te Brussel-Pentagoon 21 ex., op 7, 9, 10 en 13 okt te Zeebrugge-De Fonteintjes resp. 51, 43, 33 en 25 ex. en op 11 okt te Raversijde met 28 ex.

Rouwkwikstaarten *Motacilla alba yarrellii* werden gezien op 31 aug te Zeebrugge-Voorhaven 2 ex., op 4 okt te Watervliet en Borsbeek, op 6 okt te Ronse, op 12 okt te Oostende, op 9, 11, 13, 22, 25 en 29 nov te Kortrijk resp. 1, 4, 2, 3, 5 en 3 ex., op 14 en 15 nov te Relegem resp. 1 en 2 ex., op 19 nov te Sint-Jacobs-Kapelle en op 22 nov te Zwevegem.

Een mogelijke hybride **Rouwkwikstaart x Witte Kwikstaart** *Motacilla a. yarrellii x Motacilla a. alba* werd op 10 okt waargenomen te Wintam-Noordelijk Eiland.

Duinpieper *Anthus campestris*. 28 aug 2008, Oostmalle (A)
(Foto: David Verdonck)

Noordse Gele Kwikstaart *Motacilla flava thunbergi*. ad. ♂. 31 aug 2008, Brecht-Groot Schietveld (A) (Foto: Glenn Vermeersch)

Aziatische Roodborsttapuit *Saxicola torquatus maurus*. 1stewinter. 19 okt 2008, Kuntich (VI B) (Foto: Freek Verdonckt)

Provençaalse Grasmus *Sylvia undata*. 18 okt 2008, Heist (W) (Foto: Johan Buckens)

Late **Gekraagde Roodstaarten** *Phoenicurus phoenicurus* waren er op 11 okt te Oostmalle/Zoersel, op 12 okt te Heist, Kieldrecht-Drijdyck en Lille, op 15 okt te Zeebrugge-Oostdam, op 21 okt te Oostduinkerke en op 26 okt te Brussel-Wetstraat.

Op 28 okt werd nog een **Paapje** *Saxicola rubetra* gezien te Kieldrecht-Havenvlakte. In november werden in totaal nog minstens 34 **Roodborsttapuiten** *Saxicola torquatus* gemeld.

Een 1stewinter **Aziatische Roodborsttapuit** *Saxicola torquatus maurus* (BAHC) was aanwezig te Kuntich van 19 t/m 21 okt. Late **Tapuiten** *Oenanthe oenanthe* waren er van 22 t/m 26 okt te Lommel-Maatheide/Kristallijn, op 25 okt te Kooigem, op 28 okt te Hoegaarden 5 ex., op 30 okt te Oostende, op 2 nov te Adinkerke, op 4 nov te Zeebrugge-Voorhaven, op 7 nov te Kieldrecht-Verrebroekse Blikken en op 17 en 20 nov te Sint-Denijs.

In de periode 23 sep-16 nov werden in totaal minstens 156 **Beflijsters** *Turdus torquatus* waargenomen. De doortrekkier vond plaats in de eerste en tweede decade van oktober. Het dagmaximum betrof 21 ex. over Lommel-Kristallijn op 10 okt. Het laatste ex. werd gezien op 16 nov te Lommel-Het Hageven.

Kramsvogels *Turdus pilaris* passeerden vooral tussen 18 okt en 2 nov met dagaantallen van > 1.000 ex. op 18 okt te Bornem en te Boekhoute resp. 1.175 en 1.429 ex., op 28 okt te Brugge 1.764 ex., op 31 okt te Poederlee, Arendonk en Lommel-Maatheide/Kristallijn resp. 1.169, 1.566 en 1.662 ex. en op 2 nov te te Boekhoute 2.012 ex.

De eerste **Koperwiek** *Turdus iliacus* voor het najaar werd opgetekend te Maasmechelen-Mechelse Heide op 14 sep. De hoogste aantallen trokken voorbij gedurende de 2 laatste decades van oktober. Trekaantallen van > 3.000 ex. per dag werden vastgesteld op 17 okt te Brugge 3.710 ex., op 18 okt te

Ekeren, Ieperboog, Lier-Anderstad, Genk, Kortenberg, Brecht, Brugge, Mechelen en Lommel-Maatheide/Kristallijn resp. 3.126, 3.200, 3.342, 3.519, 3.840, 4.620, 5.063, 5.683 en 8.438 ex., op 19 okt te Kooigem 3.029 ex. en op 31 okt te Arendonk en Lier-Anderstad resp. 3.192 en 3.448 ex.

Van 83 verschillende locaties werden in de periode augustus-november minstens 128 **Cetti's Zangers** *Cettia cetti* doorgegeven; dit is vermoedelijk het hoogste aantal dat deze soort ooit in Vlaanderen bereikte. In dezelfde periode werd eveneens het niet onaardige aantal van 103 **Graszangers** *Cisticola juncidis* waargenomen op 54 verschillende locaties.

Late **Sprinkhaanzangers** *Locustella naevia* waren er op 21 sep te Bocholt, op 4 okt te Nieuwpoort en op 7 en 10 okt te Herne telkens een ringvangst.

Van **Snor** *Locustella luscinioides* werden in totaal 54 waarnemingen (waarvan 47 ringvangsten van 12 plaatsen) doorgegeven. Veldwaarnemingen warer er te Sint-Laureins op 16 aug, te Doel-Schor Oude Doel van 27 t/m 29 juli met een 2de ex. op 29 jul, te Antwerpen/Oorderen-De Kuifeend op 27 jul en 17 en 20 aug en te Bocholt op 27 sep. Het hoogste aantal werd geringd te Antwerpen/Oorderen-De Kuifeend en te Teralfene-RWZI telkens 9 ex.

Tijdens het najaar werden in totaal 35 **Waterrietzangers** *Acrocephalus paludicola* gemeld. Het overgrote deel (31 ex.) betrof uiteraard ringvangsten (op 6 plaatsen). Veldwaarnemingen werden verricht op 11, 16 en 24 aug te Antwerpen/Oorderen-De Kuifeend en op 28 aug te Tienen-Bezinkingsputten. Det hoogste aantallen werden geringd te Veurne 12 ex. en te Antwerpen/Oorderen-De Kuifeend en Merksplas telkens 6 ex.

Op 21 sep was er nog een late ringvangst te Herne van een **Bosrietzanger** *Acrocephalus palustris*.

Op 2 nov werd nog een **Kleine Karekiet** *Acrocephalus scirpaceus* gezien te Zeebrugge-Voorhaven en was er nog een ringvangst te Herne.

Grote Karekieten *Acrocephalus arundinaceus* werden waargenomen op 6 en 21 aug te Lier-Anderstad, op 11 aug te Teralfene-RWZI, op 16 aug te St-Laureins, op 17 aug te Genk-De Maten en op 27 aug te Antwerpen/Oorderen-De Kuifeend. Verder waren er ringvangsten te Antwerpen/Oorderen (3), Essen (3), Genk/ Bokrijk (2), Lebbeke (6), Mechelen (2), Merksplas (3), Sint-Laureins (1), Teralfene (3), Tienen (3), Veurne (1) en Westerlo (1).

Een **Provençaalse Grasmus** *Sylvia undata* (BAHC) werd op 18 okt ontdekt te Heist en werd aldaar nog met enige regelmaat gezien tot in februari 2009.

Sperwergrasmussen *Sylvia nisoria* werden gezien op 30 aug te Zandvoorde en op 20 sep te Aalter. Ringvangsten waren er op 20 aug te Anzegem, op 25 sep te Merksplas, op 13 okt te Grembergen en op 14 okt te Hamme.

Een **Pallas Boszanger** *Phylloscopus proregulus* (BAHC) werd gezien op 29 okt te Koksijde-Doornpanne. Ringvangsten waren er op 10 okt te Westerlo, op 13 nov te Essen-Grenspark en op 14 nov te Grembergen.

De eerste **Bladkoning** *Phylloscopus inornatus* werd op 20 sep geringd te Sint-Truiden. Daarna werden net zoals in 2006 en 2007 hoge aantallen waargenomen met in totaal ca. 90 ex. waarvan 40 ex. (w.o. 32 ringvangsten) in het binnenland (kaart 19). Traditioneel werden weer de hoogste aantallen gezien te Zeebrugge met in totaal 22 ex. Het hoogste ringaantal betrof 8 ex. te Essen-Grenspark met max. 3 ex. op 10 okt. Het laatste ex. werd waargenomen op 11 nov te Heist. Een **Raddes Boszanger** *Phylloscopus schwarzi* (BAHC) werd op 27 sep geclaimd te Lier-Anderstad.

Late **Fluiters** *Phylloscopus sibilatrix* werden

gemeld op 12 sep te Oud-Heverlee, op 16 sep te Essen-Grenspark een ringvangst en op 20 sep te Retie 2 ex.

Een **Siberische Tjiftjaf** *Phylloscopus collybita tristis* (BAHC) werd geringd op 20 okt te De Haan en waargenomen op 3 nov te Grimbergen.

Op 14 okt werd nog een **Fitis** *Phylloscopus trochilus* geringd te Herne, met nog een late veldwaarneming op 20 okt te Heist-Baai.

Een late **Grauwe Vliegenvanger** *Muscicapa striata* werd op 12 okt nog opgemerkt te Zeebrugge-Voorhaven.

Op 26 sep was een ad ♂ **Kleine Vliegenvanger** *Ficedula parva* (BAHC) aanwezig te Blankenberge en een 1stewinter verbleef op 31 okt te Zeebrugge.

In totaal werden ca. 360 **Baardmannetjes** *Panurus biarmicus* gemeld tijdens de periode september-november op 45 verschillen-

de locaties, met als hoogste dagmaxima 25 ex. op 17 okt te Lommel-Maatheide, 24 ex. op 17 okt te Brecht-Groot Schietveld en 23 ex. op 21 sep te Zeebrugge-Achterhaven en op 27 okt te Idegem.

Een **Taigaboomkruiper** *Certhia familiaris* (BAHC) werd op 27 sep gedetermineerd te Nieuwpoort.

Tijdens het najaar werden in totaal 50 **Buidelmezen** *Remiz pendulinus* opgemerkt,

Daar vliegt een wolk...mezekes!

Tijdens het najaar kenden we invasies van meerdere soorten. Zwarte Mees *Parus ater* en Pimpelmees *Parus caeruleus* waren er twee van. Terwijl najaarsinvasies van Zwarte Mezen wel frequenter worden opgemerkt, sprak de invasie van Pimpelmezen voor velen tot de verbeelding. Dagrecords werden zo scherp gesteld, dat het moeilijk voorstelbaar is of ze nog ooit zullen gebroken worden. In deze bijdrage wordt iets dieper ingegaan op de invasie van beiden soorten tijdens het najaar 2008, gebruik makend van de gegevens die www.trektellen.nl ons ter beschikking stelt.

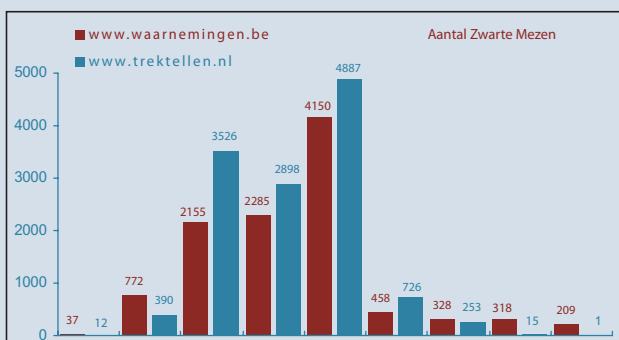
Uit figuur 10 blijkt dat de eerste trekkende groepjes **Zwarte Mezen** *Parus ater* werden opgemerkt in de eerste en tweede decade van september, met resp. totalen van 12 ex. en 390 ex. Vanaf de derde decade van september kwam de trek pas goed op gang, met alleen al over de Vlaamse telposten in totaal 3.526 exemplaren. De hoogste aantallen werden genoteerd te Zeebrugge-De Fonteintjes met resp. 1.003 ex. en 1.231 ex. op 26 en 27 sep. Opmerkelijk was dat deze vogels naar het noorden vlogen, in tegenstelling tot alle andere Vlaamse telposten, waar in die periode zuidelijke trek werd vastgesteld.

De eerste decade van oktober kende een lichte terugval met over de Vlaamse telposten in totaal 2.898 ex. Op de database van www.waarnemingen.be daarentegen was er in die periode een iets hoger aantal ingevoerde exemplaren in vergelijking met de laatste decade van september. De tweede decade van oktober kende dan weer een massa aan Zwarte Mezen, met een totaal van 4.887 ex. op de telposten, een stijging die ook terug te vinden is in het aantal ingevoerde exemplaren van de database van [waarnemingen.be](http://www.waarnemingen.be). Topdagen waren 10 en 11 okt, met over alle telposten samen resp. 1.280 en 2.819 trekkers. Vanaf de derde decade van oktober liepen de aantallen snel terug, met 'slechts' 726 overtrekkende exemplaren tijdens de laatste decade van oktober, een trend die ook weer wordt bevestigd in de database van [waarnemingen.be](http://www.waarnemingen.be). In november werden nog nauwelijks trekkende Zwarte

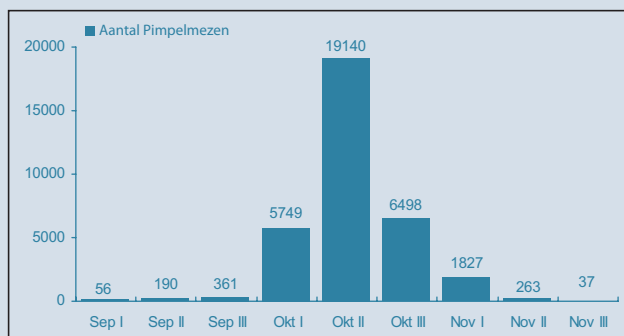
Mezen opgemerkt, hoewel waarnemingen.be toch nog een redelijk stabiel aantal ex. laat zien dat niet veel lager lag dan de laatste decade van oktober, en waarschijnlijk hoofdzakelijk langdurig pleisterende exemplaren betrof.

De eerste behoorlijke aantallen trekkende **Pimpelmezen** *Parus caeruleus* werden vanaf de tweede en de derde decade van september gemeld, met een totaal van respectievelijk 190 en 361 ex. Vanaf de eerste decade van oktober kwam de Pimpelmezentrek goed op gang, zoals blijkt uit figuur 11, met een totaal van 5.749 ex. over de Vlaamse telposten, om tijdens de tweede decade van oktober naar zijn hoogtepunt te gaan. Gedurende deze periode werden maar liefst 19.140 overtrekkende Pimpelmezen gemeld op alle Vlaamse telposten! Goede 'Pimpelmezendagen' waren 11 en 13 okt met resp. in totaal 6.747 en 4.368 ex. over de Vlaamse telposten. Op 11 okt werden te Bredene-Duinbrug 1.479 ex. geteld en te Raversijde-Duinen tijdens een kortere telperiode 1.340 ex. Op 13 okt noteerde trekpost De Zigeuner te Mortsel 904 ex., wat meteen het hoogst genoteerde binnenlands aantal ooit is op één dag.

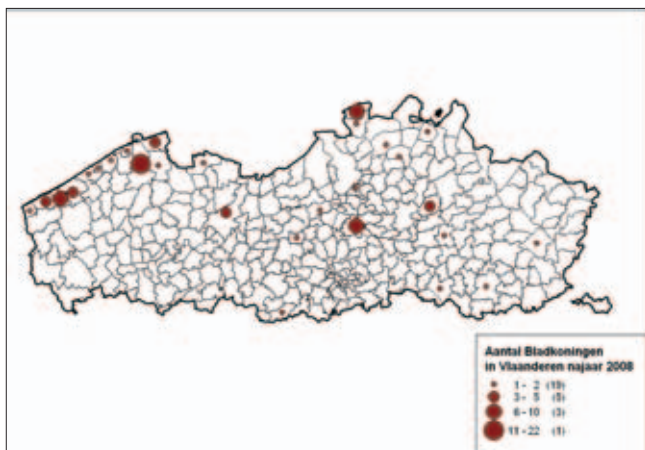
In de derde decade van oktober zwakte de Pimpelmezentrek een beetje af, maar toch werden in totaal nog 6.498 exemplaren opgeijst. De eerste decade van november was nog goed voor 1.827 trekkende exemplaren, waarna de gemelde aantallen drastisch daalden, wat naast de verminderde trek ook wel voor een groot deel te maken heeft met de verminderde telintensiteit op de telposten in november. Een vergelijking met de gegevens afkomstig uit de database van [waarnemingen.be](http://www.waarnemingen.be) was hier minder op zijn plaats door een lager aantal ingevoerde waarnemingen van Pimpelmezen. De oorzaak hiervan is waarschijnlijk te zoeken in het feit dat er aan Pimpelmezen minder aandacht wordt besteed buiten de trekposten aangezien de soort alom goed vertegenwoordigd is in Vlaanderen, iets wat van Zwarte Mees minder gezegd kan worden.

Figuur 10. Zwarte Mees *Parus ater* najaar 2008

Figuur 11. Pimpelmees *Parus caeruleus* Vlaamse trekposten najaar 2008

Kaart 19. Bladkoning *Phylloscopus inornatus* najaar 2008.Bladkoning *Phylloscopus inornatus*. 28 sep 2008, Zeebrugge-Voorhaven (W) (Foto: Johan Buckens)

verdeeld over 21 verschillende plaatsen. Het dagmaximum betrof 5 ex. op 15 okt te Genk-De Maten.

Op 26 sep werd nog een **Wielewaal** *Oriolus oriolus* opgemerkt te Wintam-Noordelijk Eiland.

Mooi was de ontdekking van een 1stewinter **Izabelklauwier** *Lanius isabellinus* (BAHC) op 11 okt te Antwerpen/Oorderen-Rangeerstation.

Grauwe Klauwieren *Lanius collurio* werden gemeld op 17 aug te Dilsen-Stokkem ringvangst van ♀, op 17 en 27 aug te Genk/ Bokrijk telkens ringvangst van 1stejaars, op 23 aug te Genk-De Maten 1 ad. ♂, op 29 aug te Assenede ringvangst, op 31 aug te Oostende 1 juv., op 7 sep te Lebbeke ringvangst, op 10 sep te Zeebrugge-Hoge Noen 1 ♀, op 24 sep te Turnhout 1 juv., op 28 sep en 7 okt te Maasmechelen-Mechelse heide en op 7 nov te Zeebrugge-Voorhaven 1 1stewinter.

Gedurende het najaar werden in totaal 63 **Klapeksters** *Lanius excubitor* gemeld, verspreid over 35 gebieden (kaart 20), waaronder 29 trekkers op de Vlaamse trekposten. De eerste najaarswaarneming werd reeds verricht op 11 sep te Bree.

Notenkrakers *Nucifraga caryocatactes* (BAHC) werden gezien op 14 en 15 okt te Beverlo, van 27 okt t/m 25 nov te Haasrode, op 4 nov te Zichem en op 8 nov te Eeklo.

Een **Kauw** *Corvus monedula* met kenmerken van **Russische Kauw** *Corvus m. soemmerringii* werd op 28 nov gezien te Aalter.

Van 8 t/m 28 nov werd geregeld een **Bonte Kraai** *Corvus corone cornix* waargenomen te Elen-Bichterweerd en op 29 nov waren er waarnemingen te Kieldrecht-Doelpolder, Kieldrecht-Putten West en Hasselt.

Raven *Corvus corax* vlogen op 19 okt over Neerpelt-Het Hageven en op 9 nov over Knokke-Het Zwin.

Een **Roze Spreeuw** *Sturnus roseus* (BAHC) werd op 27 sep waargenomen te Melsele-Groot Rietveld.

Op alle telposten samen werden maar liefst 1.203.641 **Vinken** *Fringilla coelebs* geteld!

Topdagen over het binnenland waren 7 en 8 okt met aantallen van > 10.000 ex. op 7 okt te Arendonk, Tienen, Lommel en Maasmechelen met resp. 16.703, 13.952, 13.946 en 13.972 ex. en op 8 okt te Poederlee, Arendonk, Bornem, Tienen en Lommel met resp. 12.009, 13.228, 16.841, 13.594 en

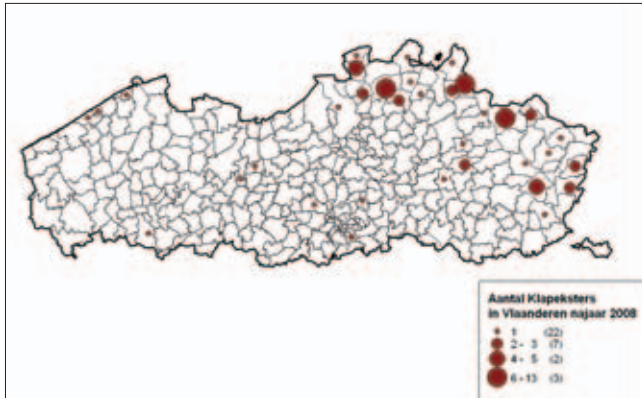
13.475 ex. Daarna werden de hoogste aantallen geteld langs de kust met op 9, 10, 13, 18, 22 en 25 okt te Zeebrugge-De Fontein-tjes resp. 27.950, 31.073, 31.915, 12.918, 31.065 en 12.200 ex. en op 11 okt te Bredene en Middelkerke resp. 39.520 en 10.550 ex.

In totaal werden afgelopen najaar 96 **Europese Kanaries** *Serinus serinus* waargenomen op 47 verschillende locaties. Het hoogste dagmaximum betrof 3 ex op 28 nov te Zwevegem.

Er werden slechts weinig **Fraters** *Carduelis flavirostris* opgemerkt aan de kust met waarnemingen op 22 okt te Oostende 2 ex., op 6 en 12 nov te Zeebrugge-Voorhaven, op 8 nov te Heist-Baai 30 ex., op 11 nov te Oostende 4 ex. en op 23 nov te Knokke-Het Zwin 20 ex. In het binnenland waren er waarnemingen op 11 okt te Aalter, op 17 okt te Elen-Bichterweerd, op 30 okt te Relegem, op 31 okt te Kalmthout-Grenspark 7 ex. en op 2 nov te Westerlo 2 ex. en te Doel-Doelpolder 2 ex.

Tijdens de Grote Barmisjzen-invasie belandden enkele **Witstuitbarmisjzen** *Carduelis hornemanni* (BAHC) in Vlaanderen. Er waren

Pallas Boszanger *Phylloscopus proregulus*. 14 nov 2008, Grembergen (O) (Foto: Albert Mannaert)Kleine Vliegenvanger *Ficedula parva*. 1stewinter. 31 okt 2008, Zeebrugge (W) (Foto: Johan Buckens)

Kaart 20. Klapekster *Lanius excubitor* najaar 2008.Izabelklauwier *Lanius isabellinus*. 1stewinter. 11 okt 2008, Antwerpen/Oorderen (A) (Foto: Johan Buckens)

Opmerkelijke doortrek van Grote Barmsijzen eind november 2008

Tijdens het late najaar was er een opmerkelijke invasie van Grote Barmsijzen *Carduelis f. flammae* die plots losbarste vanaf 18/19 november. Omdat op dat moment de meeste Vlaamse trektelposten niet meer waren bemand, werd deze invasie vooral opgemerkt door een aantal ringers die zich in die periode vooral gingen toeleggen op het ringen van deze soort.

Op die manier kon worden opgemaakt dat de piek van deze invasie plaatsvond van 25 tot 30 november waarna ze terug afzwakte begin december.

Hieronder vindt je enkele opmerkelijke ringaantallen en trekaantallen van die periode:

- 18 t/m 30 nov Merkplas 1.061 ex. geringd waarvan 789 ex. van 25 t/m 29 nov
 - 19 nov t/m 11 dec Brecht 543 ex. geringd
 - 25 nov Essen-Grenspark 124 ex. geringd
 - 26 t/m 29 nov Antwerpen/Oorderen-De Kuifeend 459 ex. geringd
 - 27 en 28 nov Kalmthout resp. 314 ex. overtrekkend waarvan 80 ex. geringd en 527 ex. overtrekkend waarvan 191 ex. geringd
- Hieruit blijkt dat op een week tijd vele 1.000-den of vermoedelijk zelfs 10.000-den ex. over Vlaanderen zijn gepasseerd.

De grootste groepen pleisteraars waren in die periode heel wat

minder spectaculair met max. 58 ex. te Kalmthout/Nieuwmoer op 30 nov, min. 50 ex. te Blankenberge op 27 nov en 50 ex. te Torhout op 26 nov.

Deze invasie liet zich ook later opmerken tijdens de winter doch was minder spectaculair dan verwacht aan de hand van de opmerkelijke trekaantallen in november.

Grote Barmsijzen *Carduelis f. flammae*. 27 nov 2008, Blankenberge (W) (Foto: Johan Buckens)Witsuitbarmsijzen *Carduelis hornemanni* en Grote Barmsijzen *Carduelis f. flammae*. 25 nov 2008, Essen-Grenspark (A) (Foto: Glenn Vermeersch)

ringvangsten op 25 nov te Essen-Grenspark 1 ad., op 26 nov te Houthulst 1 ad. ♀, op 29 nov te Zomergem 1 ad. ♂ en op 1 dec te Antwerpen/Oorderen-De Kuifeend.

Het was weer enkele jaren geleden dat nog zoveel **Kruisbekken** *Loxia curvirostra* werden gezien (kaart 21). De hoogste dagaantallen werden genoteerd op 11 okt te Bredene 74 ex., op 22 okt te Middelkerke 90 ex. en op 18 nov te Tessenderlo 86 ex.

Meldingen van overvliegende **Grote Kruisbekken** *Loxia pytyopsittacus* (BAHC) waren er op 27 okt te Boechout, op 2 nov te Westerlo, op 26 okt en 2, 3 en 4 nov te Maasmechelen-Mechelse Heide resp. 2, 1, 3 en 1 ex. en op 12 nov te Watermaal-Bosvoorde.

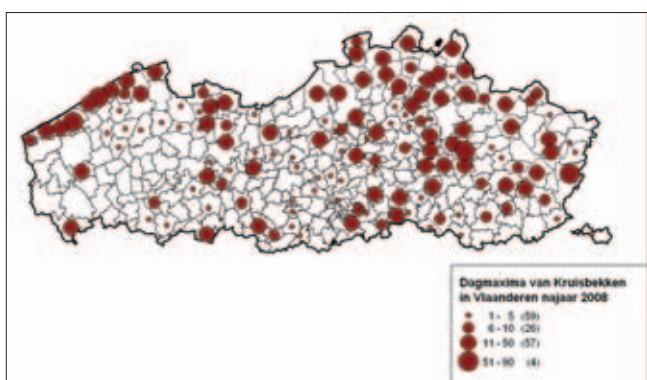
Op 30 aug pleisterde kortstondig een **Roodmus** *Carpodacus erythrinus* (BAHC) te Knokke-Zwinbosjes.

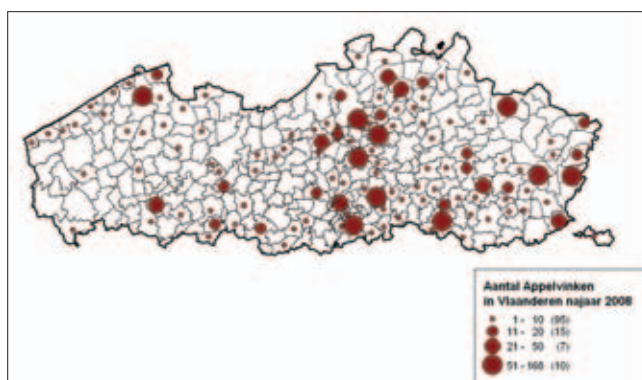
Grauwe Klauwier *Lanius collurio*. 1stewinter. 7 nov 2008, Zeebrugge-Voorhaven (W) (Foto: Johan Buckens)

Bosgors *Emberiza rustica*. 20 sep 2008, Zeebrugge-Voorhaven (W) (Foto: Freek Verdonck)

Kaart 21. Dagmaxima Kruisbek *Loxia curvirostra* najaar 2008.

Kaart 22. Appelvink *Coccothraustes coccothraustes* najaar 2008.

Er waren meldingen van **Noordse Goudvinken** *Pyrrhula p. pyrrhula* op 6 nov te Kalmthout, op 16 nov te Tessenderlo 2 ex. en te Testelt een ringvangst van een 1ste jaars ♀ "teuter".

Afgelopen najaar werden hoge aantallen **Appelvinken** *Coccothraustes coccothraustes* op trek gemeld, met in totaal 1.777 ex. in 142 verschillende gemeenten (kaart 22)! Het hoogste dagaantal werd genoteerd te Mortsels-Zigeuner met 36 ex. op 19 okt, met op deze telpost een najaarstotaal van maar liefst 156 trekkers. Enkel Tienen scoorde nog beter met een totaal van 168 ex.

Er werden 86 **Ijsgorzen** *Calcarius lapponicus* gemeld, verspreid over 30 gemeenten. Het dagmaximum bedroeg 5 ex. op 23 okt te Raversijde-Duinen, terwijl de piekdag van de soort 2 nov was met 9 gemelde exemplaren over geheel Vlaanderen.

Aan de kust werden **Sneeuworzen** *Plectrophenax nivalis* gezien te Knokke-Het Zwin op 18 okt en 2, 15 en 16 nov resp. 1, 8, 1 en 1 ex., te Heist-strand op 27 okt, te Heist-Baai op 14 nov 2 ex., te Zeebrugge-strand op 20 en 25 okt en 26 nov resp. 7, 2 en 6 ex., te Zeebrugge-Sterneneiland op 26 nov 13 ex., te Zeebrugge-Voorhaven geregeld van 4 okt t/m 27 nov met max. 7 ex. op

12 nov, te Zeebrugge-De Fonteintjes op 22, 23, 25 okt en 2, 16 en 23 nov resp 5, 1, 3, 1, 3 en 1 ex., te De Haan op 16 nov, te Bredene op 18 en 20 okt resp 3 en 6 ex., te Oostende op 12 en 29 nov resp 1 ♂ en 1 ex., te Middelkerke op 29 nov, te Lombardsijde op 16 nov 10 ex., te Nieuwpoort op 13 okt en 16 nov resp. 3 ♂♂ en 13 ex., te Koksijde op 6, 21 en 30 okt en 16 nov met aldaar 2 ex. op 17 nov en te De Panne op 19 okt en 10 nov resp. 2 ex. en 1 ♂. Binnenland-waarnemingen waren er te Kieldrecht op 23 nov 1 ♀, te Kallo op 29 nov 9 ex., te Hoboken-Hobokense polder op 28 okt, te Brecht-Groot Schietveld op 16 nov 4 ex., te Mortsels-Zigeuner op 13 nov, te Beerse-Het Blak op 17 okt en 2 nov, te Lommel-Maatheide op 27 en 29 okt en van 1 tot 17 nov resp 1 ♂, 2 ♂♂ en 2 ♂♂ + 1 juv met solitaire trekkers op 10 okt en 2 nov en te Neerpelt-Het Hageven op 26 okt.

In totaal werden 27 **Ortolanen** *Emberiza hortulana* gemeld en dit op 22 en 30 aug en 15 sep te Brecht-Groot Schietveld resp. 1 ♀, 1 en 1 ex., op 22, 24 en 25 aug te Lier-Anderstad resp. 1, 2 en 1 ex., op 23 aug te Merksplas ringvangst, op 30 aug en 13 sep te Lommel-Maatheide resp. 1 ex. en 1 ♀, op 31 aug te Scholen-Schulensbroek en te

Koningshooikt 3 ex., op 3 en 9 sep te Elen-Bichterweerd, op 5 sep te Wellen, op 9 sep te Everberg en te Antwerpen-Grote Kreek, op 10 sep te Genk, op 11 sep te Zeebrugge-Voorhaven 2 ex. en te Maasmechelen-Mechelse Heide, op 12 en 19 sep te Oostmalle-vliegveld, op 26 sept te Bellem en op 7 okt te Hoboken-Hobokense polder. Mooi was de ontdekking van een pleisterende **Bosgors** *Emberiza rustica* (BAHC) op 20 sep te Zeebrugge-Voorhaven.

Een **Dwerggors** *Emberiza pusilla* (BAHC) werd op 9 sep waargenomen te Zeebrugge-De Fonteintjes.

ZEKERE en MOGELIJKE ONTSNAPTE en/of VERWILDERDE SOORTEN HYBRIDEN KLEURAFWIJINGEN

Zie www.natuurpunt.be/oriolus